



UiT Norges arktiske universitet

Fakultetet for humaniora, samfunnsvitenskap og lærerutdanning

Cowboyer og Casanova

Maskulinitetskonstruksjoner i Tidsskrift for kjønnsforskning i perioden 2005 – 2019

Sigurd Franz Friedrich

Masteroppgave i sosiologi for lektorutdanningen trinn 8-13. SOS-3981. Juni 2020



Forord

Det å skrive en masteroppgave har vært en spennende og lærerik prosess som jeg har høstet masse gode erfaringer fra, og som jeg hadde sett frem til i lang tid. Derimot ble det en litt annerledes avslutning på min utdanning enn det jeg hadde sett for meg.

I mars, når koronakrisen for alvor brøt ut, måtte vi studenter i likhet med alle andre i samfunnet flytte på hjemmekontor. Det å skrive masteroppgaven ble en istedenfor en prøvelse i selvdisciplin og ble en ganske ensom prosess som til tider var hard å komme seg igjennom. Det å bevitne at samfunnet er så sårbart og skjørt, har gjort at denne pandemien har satt vennskap og sosiale interaksjoner i et nytt perspektiv for meg.

Jeg vil gjerne takke Torvid, Trine, Trine og Astrid for alle de flotte dagene på lesesalen i høst og i vinter. Uten dere hadde hjemmekontoret vært enda vanskeligere å håndtere. Jeg vil også gjerne takke min kloke søster Mari, for at du har orket å lese igjennom utallige versjoner av denne oppgaven. Jeg vil takke Tromsø kommune for at de tilbyr et fantastisk skiløype-nettverk midt på den urbane Tromsøya, slik at rastløse studenter kan få skøytet seg gjennom mørketida, og til slutt vil jeg gjerne takke min overarbeidede veileder, Erling Solheim, for gjennomtenkte og konstruktive innspill gjennom hele denne prosessen.

Tromsø 2. juni 2020.

Sigurd Franz Friedrich

Innholdsfortegnelse

1	Innledning.....	1
1.1	Menn og maskulinitet i likestillingslandet Norge.....	1
1.2	Kjønnsendring i utdannings og yrkeslivet	2
1.3	Problemstilling.....	4
1.4	Oppgavens struktur	5
2	Teori.....	7
2.1	Ulike kjønnsforståelser	7
2.1.1	Tokjønnsmodellen.....	7
2.1.2	Kjønnsrollemodellen.....	8
2.1.3	«Å gjøre kjønn»	9
2.1.4	Kjønn som konstruksjon – dagens syn på kjønn.....	9
2.1.5	Patriarkat.....	10
2.2	Maskulinitet og farsrollen.....	12
2.2.1	Hegemonisk maskulinitet.....	13
2.2.2	Farsroller	15
3	Samfunnsutvikling og likestillingsprosjektet Norge.....	17
3.1	1970-tallet	17
3.2	1980-tallet	18
3.3	1990, 2000 og 2010-tallet	19
3.4	Tidsskrift for kjønnsforskning	20
4	Metode, validitet og etikk.....	23
4.1	Vitenskapsteoretisk bakgrunn.....	23
4.1.1	Sosialkonstruktivisme	23
4.1.2	Hermeneutikk.....	24
4.2	Valg av forskningsmetode	25

4.2.1	Dokumentanalyse.....	26
4.3	Validitet, relabilitet og etikk	27
4.3.1	Validitet og relabilitet	27
4.3.2	Etikk.....	28
4.4	Utvalg og gjennomføring.....	29
4.4.1	Utvalg.....	29
4.4.2	Gjennomføring.....	31
4.5	Analyse	33
5	Presentasjon og drøfting av resultater.....	35
5.1	Patriarkatet som forsvant	35
5.1.1	Den norske mann – Cowboy og Casanova	35
5.1.2	Maskulinitet i arbeidsliv og kokebøker.....	41
5.2	Pappa anno 2000-tallet.....	44
5.2.1	Myk mann – den hegemoniske maskulinitet	44
5.2.2	Foreldrerollen – den subjektive forståelsen av å være foreldre	47
5.3	Kjønnsdifferanse i kjønnsforskningen	51
6	Refleksjon og avslutning	53
6.1	Menn og maskuliniteter i Tidsskrift for kjønnsforskning.....	53
6.2	Pappa anno 2000-tallet.....	55
6.3	Avslutning.....	57
7	Referanse og litteraturliste.....	59
7.1	Litteratur til utvalget	64
Vedlegg	65	
Tabell 3. Kjønnssrolle og maskulinitetskonstruksjons-definisjoner.....	65	
Tabell 4. Papparolle-definisjoner	68	

1 Innledning

1.1 Menn og maskulinitet i likestillingslandet Norge

Likestillingskampen har vært aktuell i Norge i godt over femti år og helt siden feminismens andre bølge på starten av 70-tallet har temaer som rett til utdanning, bedre pensjonsordninger, retten til selvbestemt abort og bekjempelse av kjønnsulikhet vært kampsaker for feminister her til lands (Hagemann, 2015). Denne kampen og opprøret har i dag ført til at Norge er et helt annet samfunn enn det var for bare et halvt århundre siden hvis vi ser på faktorer som sosial ulikhet og muligheter i forhold til utdanning, arbeidsliv og politikk. Det har skjedd grunnleggende og store strukturelle endringer som har endret samfunnslivene våre. Familien er en helt annen institusjon nå, og det sosiale samspillet mellom familiemedlemmene har flatet ut fra å være generelt svært hierarkisk til å bli langt mer likestilt, og på verdensbasis er Norge nå helt i toppen når det gjelder likestilling blant samfunnsmedlemmene, noe man ser igjen på blant annet likestillingsbarometer som Global Gender Gap Report (WEF, 2018).

Gjennom langvarige men normendrende prosesser ser man at Norge er et helt annet land nå enn for femti år siden. Man har oppnådd omtrentlig kjønnsbalanse innen utdanning, i arbeidslivet og i hjemmet og familien er det langt mer likestilt nå når det kommer til husholds- og omsorgsarbeid (SSB, 2020a, SSB, 2020b). Rent tradisjonelt har kjønnslikestilling i stor grad handlet om kvinnekamp, men vi har nå i dag kommet dit at man har en etablert forståelse for at likestilling omhandler både jenter og gutter (NOU 2019: 19, s. 50). Kjønnsforskning her til lands har hatt en tilnærming på kjønn som har vist til en kjønnsmaktsordning, der menn og mandighet/maskulinitet står over kvinner og kvinnelighet/feminitet (NOU 2019: 19, s. 50). Samtidig blir norsk kjønnsforskning kritisert for manglende mannsrepresentasjon, og ni av ti kjønnsforskere ved norske universiteter er kvinner (Reinertsen & Kumano-Ensby, 2019).

Kjønns- og mannsforsker Ulla-Britt Lilleås ved Senter for tverrfaglig kjønnsforskning ved Universitetet i Oslo peker på flere problemområder når det kommer til forskning på menn i et intervju med NRK: «Vi har altfor lite mannsforskning. Det er altfor få som jobber med problemstillinger rundt mannen, og altfor lite midler er satt av (...) menns helse, og spesielt menns psykiske helse er områder der det er behov for mer forskning» (Reinertsen & Kumano-Ensby, 2019). Dette viser at man har et svært kjønnsdelt forskningsfelt, noe som igjen kan være avgjørende for hvordan forskning vektlegges og hvilke problemstillinger som stilles. «Det er

faktisk ikke likegyldig om det er kvinner eller menn som forsker på likestilling og kjønn. Vi farges alle av de brillene vi ser igjennom» (Furuholmen, 2020).

Psykiater Dag Furuholmen (Paulsen, 2016) sier i et intervju for magasinet Psykisk helse; «det er vanskeligere å være gutt i dag enn noen gang før. Vi må se på hva som skjer. Hvordan blir gutter voksne i dag?». Furuholmen påpeker at overgangen fra å gå fra å være en gutt til å bli en mann egentlig er enorm, og mener at i samfunnet i dag har de tradisjonelle overgangsritualene blitt vasket bort. Guttene ledes ikke lengre inn i en mannskultur, og dermed blir rollene mer uklare nå enn før. Det må flere menn inn i skolen og barnehagene for å skape gode rollemodeller for guttene. Samtidig bruker mange flere gutter enn tidligere mye av ungdomstiden sin foran pc og spillkonsoller (Paulsen, 2016).

Man har de siste årene fått øynene oppe for hvilke fokus likestillingsprosessene her til lands har og særlig flere menn har kommet på banen og mener at det i Norge i dag er blitt en motsatt form for likestilling. Furuholmen sier i et innlegg på Facebook, gjengitt på mannsforum.no: «Siden 70-tallet har det vært populært å framstille polariserte bilder av menn og kvinner, hvor menn tildeles de dårlige egenskapene, og kvinner de gode. Det har altså vært politisk legitimt å idealisere kvinner og devaluere menn» (Furuholmen, 2020). Han mener altså at fokuset på kjønn, helt siden starten av kjønns- og likestillingskampen på 70-tallet, har ført til et polarisert bilde over hvordan kvinner og menn egentlig er, og som har fulgt med inn i både forskningen og i politikken. «Kvinnen er det gode kjønn og mannen det dårlige, moralsk mindreverdige» (Furuholmen, 2020). Dette mener mange «mannsaktivister» at man også finner igjen i lovverket. Likestillings- og diskrimineringsloven (2017) påpeker i første paragraf at «lovens formål er å fremme likestilling og hindre diskriminering», og fortsetter i tredje paragraf med å ha «særlig sikte på å bedre kvinners og minoriteters stilling». Det er særlig tredje paragraf som har havnet i debatt de siste årene, da om hvorvidt det er relevant i Norge i dag å ha en likestillingslov som har fokus på særlig kvinners og minoriteters stilling.

1.2 Kjønnsendring i utdannings og yrkeslivet

Den norske utdanningssektoren i Norge er bygd opp som en svært faglig og teoritung institusjon. Selv om man finner praktisk-estetiske fag gjennom grunnskoleopplæringen er majoriteten av undervisningen oppbygd rundt teorifagene. De siste årene har man også fått øynene opp tydelige kjønnsforskjellene man ser mellom kjønnene, på alle nivåer i

utdanningssystemet (NOU 2019: 3, s. 11). Dette gjenspeiles i statistikk som viser at jenter har bedre språkforståelse allerede før de starter i skolen, de utvikler seg til å få bedre forståelse i lesing og regning og de skårer høyere i snitt på grunnskolepoeng. Sett fra den andre siden er det flere gutter enn jenter som trenger ekstrahjelp med læring, og nær 70 prosent av de som får spesialundervisning i grunnskolen er gutter (NOU, 2019: 3, s. 11). Jentene får bedre standpunkt karakter i alle fag på 10.trinn, mens nasjonalt er det tilnærmet ingen forskjell (SSB, 2017). Ann Margareth Gustavsen (2019) har forsket på dette og ser en sterk sammenheng mellom lærerens oppfattelse av en elevs sosiale ferdigheter og elevens faglige vurderinger. «Mener en lærer at en elev har dårlig evne til å følge skolens normer, farger det helt klart også lærerens vurdering av elevens faglige prestasjoner» (Gustavsen, 2019). Dette har gjort at kjønn og kjønnsforskjeller i forhold til utdanning og samfunnsliv har havnet mer på agendaen i det offentlige ordskiftet.¹

Forskjellene fortsetter videre i livet. Man ser at guttene går mer mot tradisjonelle yrker som naturvitenskapelige fag, håndverksfag og tekniske fag på fagskole mens jentene går mot universitetet. Seks av ti studenter ved universiteter og høyskoler er i dag kvinner (SSB, 2018). Dette gjenspeiles også i yrkeslivet, der kvinner går mot offentlig sektor og i stor grad mot helsesektoren mens menn dominerer i den private sektoren (SSB, 2018). Menn bryter loven oftere og mer alvorlig enn kvinner. Og når kvinner er lovbrøyttere er det ofte mindre forseelser som å kjøre for fort og bli dømt for trafikkforseelser. Menn utøver vold og begår alvorligere lovbrudd (SSB, 2018). Det er langt flere menn enn kvinner som tar selvmord, der to av tre som tar selvmord er menn, og blant mennesker i alderen 75+ år er tallene enda større (Reneflot, et al, 2020).

Selv om Norge i dag er et langt mer likestilt land for femti år siden har vi fortsatt utfordringer når det kommer til kjønnsforskjeller i utdanning, lønn, arbeidsliv, makt og politisk innflytelse. Samfunnstrender viser oss at viktigheten av kjønn både i og utenfor skolen er en viktig faktor å ha fokus på.

¹ NRK hadde på både nett og på tv i 2019 en større dokumentarserie om menn, likestilling og likestillingsmyter. <https://www.nrk.no/dokumentar/xl/fem-myter-om-likestilling-1.14542055>

1.3 Problemstilling

Det har skjedd store endringer i Norge fra 1970 og frem til i dag, og på de fleste områder som i arbeidslivet, utdanning på hjemmefronten, i idretten og i politikken har man oppnådd økt likestilling. Kjønn- og likestillingskampen i dag handler i større grad om diskriminering i arbeidslivet og rettigheter i forhold til egen kropp, enn om arbeids- og utdanningsmuligheter og permisjonsordninger – selv om det også er ulikhet innenfor disse sektorene. Disse kjønnskamp- endringene så vi særlig i forbindelse med #MeToo i 2017 og debatten om retten til selvbestemt abort som blusset opp i 2019.

Kjønnsforskning har vært viktig for å belyse problemområder i forhold til likestilling, men samtidig ser man at kjønnsforskningen også får kritikk for manglende manns-representasjon i forskningen. Fagtidsskrifter fungerer også som dørvoktere for vitenskapelige kunnskapskonstruksjoner, og kan sees på som en plattform for forhandling om kriterier for faglighet og relevans (Halsaa, 2006). «Redaksjonelle avgjørelser og hva som skal publiseres når, hvor og hvordan, avspeiler og påvirker kunnskapspolitiske interesser og fellesskapsfølelse» (Halsa, 2006). *Tidsskrift for kjønnsforskning* kan derfor sees på som en plattform for hvordan man ønsker å uttrykke norsk kjønnsforskning.

Denne oppgaven har som formål å gå dypere inn i dette vitenskapelige tidsskriftet og se på hva slags prosesser, teori og fokus som ligger til grunn for kjønnsforskning i Norge. Jeg ønsker også å særlig se på hvordan *menn* og *maskulinitet* blir forsket på og fremstilt i *Tidsskrift for kjønnsforskning*. Det har skjedd vesentlige forandringer i det norske samfunnet spesielt mht. kvinners utdanning, sysselsetting og ansvar for barn i hjemmet de siste 50 årene, men hvordan har denne samfunnsendringen endret kjønns-teorier om mann, maskulinitet og kjønnsroller slik de blir fremstilt i nyere norsk kjønnsforskning? Har Furuholmen (2020) belegg i sine uttalelser på Facebook om at menn blir devaluert og undertrykt til fordel for kvinner, både på det politiske plan og i forskningen?

Problemstilling: *Hvordan kommer fremstillingen av menn, maskulinitet, farsrollen og kjønnsroller til uttrykk i Tidsskrift for kjønnsforskning?*

Ut fra denne problemstillingen har jeg utformet to mer konkrete forskningsspørsmål som står sentralt for forskningsopplegget:

1. **Patriarkatet som forsvant:** hvilke kjønnsrolleholdninger og maskulinitetskonstruksjoner blir representert i artikkelen?
2. **Pappa anno år 2000:** hvordan blir fedre og farsrollen fremstilt og reflektert over i tekstene?

For å svare på problemstillingen ser jeg på det som hensiktsmessig å utbre om ulike teoretiske definisjoner på de temaene som problemstillingen min tar opp. Menn, maskulinitet, fedre og kjønnsroller blir teoretisert på flere ulike måter og gjennom ulike vitenskapsteoretiske syn.

Jeg ønsker å se på hvordan den fagtekniske terminologien endrer seg over tid, og dette vil jeg gjøre ved å lage en tidslinje over hvordan man teoretiserer menn, maskulinitet, farsrollen og kjønnsroller fra 1970-tallet og til i dag. Deretter vil jeg med denne begrepsbanken se på hvilke definisjoner av disse begrepene man finner igjen i tidsskriftpublisert kjønnsforskning. Ser man rent teoretisk at det har skjedd endringer innenfor kjønnsforskningen?

1.4 Oppgavens struktur

Jeg vil i neste kapittel gre ut om sentrale teorier om menn, maskulinitet og kjønnsroller fra perioden 1970-2000, og se på hvordan utviklingen av innholdet i disse teoriene har vært. I kapittel tre kommer en historisk gjennomgang av likestillingsprosesser her til lands fra 1970-2020. I kapittel fire kommer jeg til å gå igjennom metoden som jeg har brukt for å samle inn datamaterialet mitt, samt se på etiske problemstillinger rundt oppgaven. I kapittel fem kommer analysen, der vil jeg presenterer funnene mine fra forskningsopplegget, med en påfølgende diskusjon.

2 Teori

Her vil jeg presentere og redegjøre for teorier som faller inn under temaet menn, maskulinitet, fedre og kjønnsroller. Hvordan har teorier om disse temaene endret betydning i løpet av femti år. Jeg kommer til å presentere begrepene og teoriene en og en, der jeg da ser på den tidsmessige utviklingen og endringsprosessen av begrepet og teorien. Jeg kommer også til å dele opp begrepene og teoriene i ulike kategorier, eller *rolledefinisjoner*, ut fra hvorvidt de er *klassiske*, *endrings-* eller *nåtidsdefinisjoner* på teoriene. *Klassiske* definisjoner ser jeg på som definisjoner som har opphav fra rundt feminismens andre bølge, altså 1970-tallet. *Endringsdefinisjoner* er definisjoner på teoriene som har fulgt samfunnsendringene som man høstet fruktene av på rundt 1980- og 1990-tallet. *Nåtidsdefinisjoner* er definisjoner på teoriene som er gjeldende for *nåtiden* og som har endret seg til å kunne beskrive dagens likestilte samfunn.

2.1 Ulike kjønnsforståelser

2.1.1 Tokjønnsmodellen

«Man er ikke født som kvinne – man blir det. (...) De er sivilisasjonen som helhet som skaper denne mellomting mellom en mann og en kastrat som man kaller kvinne» (De Beauvoir, 1949, s. 9). Ved å stille det revolusjonerende spørsmålet, «hva er kvinne?», har Simone de Beauvoir gjennom sin bok *Det annet kjønn* skapt store debatter og konflikter i feministmiljøet og blant andre intellektuelle de siste femti årene (Myking, 2005, s. 10). Hennes poeng var at man må undersøke kvinners situasjon historisk og etnografisk for å få fatt om de prosessene som ligger til grunn for samfunnets hierarkisering av kvinner og menn. De Beauvoirs generasjon var i den tidligere fasen av feminismen og sees gjerne på som pionerne til feminismen. De kjempet for stemmerett ved valg og retten til å gifte seg med hvem de ville, eller ikke gifte seg (Myking, 2005, s.11).

De Beauvoirs ord skapte revolusjon, og i vår tid forstår vi kjønn på en helt annen måte enn i 1949. Kvinner sees ikke på som et objekt i samme grad som for 70 år siden, og samfunnets syn på menn og kvinner er tilnærmet likestilt her til lands. Rent teoretisk kan man se på kjønn gjennom ulike kjønnsforståelser, noe som også åpner opp for ulike tolkning av kjønn. Kjønn kan sees på og tolkes som rent biologisk, slik det blir gjort i *tokjønnsmodellen*. Da ser man på mennesket som enten kvinne eller mann (Benestad, 2020). I vår tid ser man flere og flere som

identifiserer seg som noe annet enn enten mann eller kvinne, men heller som transepersoner, intersex personer eller noe annet (van der Ros og Benestad, 2020). Hvordan mennesker velger å identifisere seg, er ikke en debatt jeg skal gå nærmere innpå her men man har sett at den biologiske tolkningen av kjønn ikke er særlig godt egnet for å analysere kjønn i et samfunnsperspektiv da institusjoner og sosialt liv er konstruert og menneskeskapt, og ikke naturlig eller determinert.

2.1.2 Kjønnrollemodellen

Ut over på 1950-60 tallet fikk man et mer pragmatisk vitenskapssyn på kjønn og med det *kjønnrollemodellen*. Denne modellen bygger særlig på Talcot Parsons funksjonalisme, der han mente at roller og rolleforventninger er noe vi mennesker har internalisert – våre handlingsmønstre er resultat av innlærte roller. «Vi «spiller» ikke rollen som barn eller foreldre, vi «er» barn eller foreldre» (Aakvaag, 2008, s. 75). Med det mente man at kjønnroller var noe som eksisterte innenfor alle kulturer og samfunn. Man fikk også inn et skille mellom biologisk kjønn (*sex*) og sosialt kjønn (*gender*) (Mortensen, 2017). Det biologiske kjønn kan man se på med fysiske forskjeller. Om der er hankjønn eller hunkjønn defineres ut fra biologiske kjønnsforskjeller, mens det sosiale kjønn defineres ut fra samfunnsgitte normer som er underbygget på de biologiske forskjellene. Naturen bestemmer de fysiske betingelsene for ditt kjønn, mens samfunnets normer bestemmer reglene ditt kjønn skal leve etter og oppfylle (Mortensen, 2017).

Kjønnrolleteori var utbredt på 1950 & 60-tallet men ble av særlig den andre feminismens bølge kritisert fordi teorien forutsetter at individer går inn i rollene fritt. Rollene er stabile og uforanderlige, siden vi «er» rollen. Harriet Holter så på dette i sin doktorgradsavhandling *Sex roles and social structure* (1970), der hun gjennom det første store samfunnsvitenskapelige arbeidet om kjønn i Norden satte søkelyset på arbeidsdelingen mellom kjønnene og avdekket at kjønnroller var sosialt lært og dermed også mulig å forandre. Arbeidsdelingen var et verktøy for å systematisere ulik maktfordeling mellom kjønnene (Tjora, 2019), og gjennom makten i arbeidsdelingen ble det heller ikke normative forandringer, slik at kjønnsstereotyper ble reproduert. Dette synet støttes opp av R.W. Connell, som så at det var mer den *politiske ideen* om kjønnroller, heller enn kjønnrolleteorien selv som bidro til å undertrykke kvinner. «It was now generally assumed that the female sex role was oppressive, and that role internalization was a means of fixing girls and women in a subordinate position» (Connell, 1995, s. 23). Jeg ser på kjønnrolleteorien som en *klassisk* definisjon på å fortolke kjønn på.

2.1.3 «Å gjøre kjønn»

Som et svar på konfliktene og uenighetene rundt kjønnsrolleteorien utviklet det seg et syn som bygde mer på betydningen av kjønn. I sin artikkel *Doing Gender*, presenterte Candance West og Don H. Zimmerman (1987) uttrykket som tittelen bærer. «Å gjøre kjønn» tilførte et annet perspektiv på kjønn ved å kritisere kjønnsrolleteoriens krav om at kjønnskonstruksjoner reproduseres gjennom samfunnets bestemte normer som eksisterer før enhver sosial interaksjon. I «å gjøre kjønn», skapes kjønn i vår daglige interaksjon og samhandling med andre, gjennom hva vi gjør og via handlinger. Med andre ord: «man gjør kjønn». Butler (1999) deler dette synet og mener at det er handlinger eller *performativitet* som konstituerer kjønn (Rasmussen, 2005). «Kjønn er bare tilsynelatende fastlagt, og det performative (handlingen) må gjentas for å være virkningsfullt (Rasmussen, 2005, s. 10). Å gjøre kjønn blir en rutine som reproduseres i samhandling med andre. Å gjøre kjønn handler altså om at det er våre handlinger, og interaksjoner med andre som skaper det vi legger i begrepet *kjønn*. Jeg er den som ilegger egenskapene i mitt kjønn gjennom hva jeg gjør. Det som har blitt sett på som strukturelle egenskaper, blir nå aktørgitt. Zimmermann (1987) og Butlers (1999) utvikling av kjønn, og deres innskudd i teoriutviklingen med begrepet «å gjøre kjønn» ser jeg på i denne oppgaven som en typisk *endringsdefinisjon*.

2.1.4 Kjønn som konstruksjon – dagens syn på kjønn

I samtiden er det ikke *en* rådende og klar definisjon og tilnærming på kjønn, men heller en rekke ulike tradisjoner som «alle implisitt eller eksplisitt relaterer seg til en konstruktivistisk måte å betrakte kjønn på» (Solbrække & Aarseth, 2006, s. 72). Solbrække og Aarseth (2006, s. 73) peker ut tre sentrale retninger – *kjønn som habitus*, *kjønn som performativet* og en tredje retning som de kaller for *teorier om den refleksive modernitet*. Siden jeg har utbrodert om synet på kjønn som performativt i avsnittet ovenfor kommer jeg nå til å kun ta for meg *kjønn som habitus* og *teorier om den refleksive modernitet*. Alle disse tre definisjonene anser jeg som *nåtidsdefinisjoner* i tolkning av kjønn.

Kjønn som habitus er en videreføring av *felt* og *habitusbegrepet* som har avstamning av sosiologien Pierre Bourdieu. *Felt* for Bourdieu viser til et avgrenset sted hvor det konkurreres om bestemte verdier (Solbrække & Aarseth, 2006, s.73). *Habitus* defineres som «et integrert system av varige og kroppsliggjorte *disposisjoner* som regulerer hvordan vi oppfatter, vurderer og handler i den fysiske og sosiale verden» (Aakvaag, 2008, s. 160). Vår *habitus* er kort forklart hele vårt handlingsrepertoar, og kan være med å forklare alle våre handlinger og oppfatninger.

Et eksempel på dette er «når en kvinne uttrykker seg gjennom bestemte gester eller et bestemt vokabular, er dette i Bourdieus øyne ikke fordi hun er kvinne, men fordi hun har gjort samfunnets oppfatninger av kvinnelighet til en integrert del av sin væremåte» (Solbrække & Aarseth, 2006, s. 73). *Kjønn som habitus* blir for Bourdieu en bestemt praksis, som det ikke finnes én universell måte å praktisere på. Kvinnelighet og mannlighet vil være *felt* avhengig og varierer ut fra hva slags verdier som der ansees som de mest attraktive (Solbrække & Aarseth, 2006, s. 73).

Teorier om den reflekssive modernitet har i likhet med Bourdieus habitusbegrep en konstruktivistisk forståelse av kjønn (Solbrække & Aarseth, 2006, s. 75). De rådende oppfatningene her er at man forstår subjektet er en samlet enhet, i motsetning til mer poststrukturalistiske teorier som *performativets* teorien til Butler. «Subjektet i den *refleksive modernitet* har ingen fast «kjerne» eller «essens», men skaper seg selv gjennom vedvarende å forholde seg til seg selv på en refleksiv eller fortolkende måte» (Solbrække & Aarseth, 2006, s. 75). Sentrale sosiologer innenfor dette feltet er blant annet Anthony Giddens, Scott Lash og Ulrich Beck (Solbrække & Aarseth, 2006, s. 75).

2.1.5 Patriarkat

Ved inntoget av feminismens andre bølge på 70-tallet kom også inntoget av den såkalte radikalfeminismen med slagordet «det personlige er politisk» (NOU 2012:15, s. 64). Denne feminismen og det den kjempet og sto for ble tett knyttet opp mot at samfunnet er som et kjønnsmaktsystem, eller et patriarkat. «Literally the rule of the law of the father, patriarchy designates structural dominance of women by men in all aspects of life, including the political, social, economic and legal realms» (Rahman, 2007, s. 470). Patriarkatet er altså en samfunnsorden som undertrykker kvinner og sikrer at menn har den dominante makten i et samfunn. Patriarkalsk tankegang har siden 1970-tallet blitt brukt som et teoretisk grunnlag av enkelte radikalfeministiske kjønnsforskere for å beskrive kjønnsdifferensiert sosial ulikhet.

Blant sentrale bidragsytere til analyser på patriarkat, maskulinitet og menn innenfor kjønnsforskningen finner man blant annet Sylvia Walby (1989), som i sin artikkel «Theorising Patriarchy» så på hvordan den offentlige sfæren av patriarkatet er differensiert fra den private sfæren (Holter, 2005, s. 6). Innenfor patriarkatet i den private sfæren blir kvinner undertrykt og ekskludert fra arenaer i det sosiale liv, mens i den offentlige sfæren handler det ikke om at man ekskluderer kvinner i den grad fra ulike arenaer, da er det systemet som bidrar til å undertrykke (Walby, 1989, s. 228). Patriarkalske prosesser kan derfor være forskjellig fra arena til arena. I

den private sfæren er det mannen som er sjefen, anno familien 1950-tallet. I den offentlige sfæren handler det mer om at samfunnet er bygd opp på en slik måte at menn havner i styrende og sentrale maktposisjoner. Sentralt lå oppfattelsen av at menn som gruppe dominerte over kvinner som gruppe. «Kvinner er undertrykt i egenskap av å være kvinner» (Solbrække & Aarseth, 2006, s. 68). Denne forståelsen av relasjonen mellom kvinner og menn ser jeg på som *klassiske- og endringsdefinisjoner*.

Den feministiske patriarkalske tankegangen ble i likhet med kjønnsrolleteorien, også kritisert ut over 70-tallet. Feministisk og pro-feministiske kritikere mente at begrepet var for ensartet, ahistorisk og biologisk determinert (Hearn, 2007, s. 391). Denne kritikken rundt den patriarkalske maskuliniteten og manns-rollen førte til en debatt som la veien videre for en mer nyansert tolkning av maskulinitet. Etterhvert vokste det frem mer sosialkonstruktivistiske tankemåter, som la vekt og belyste kompleksiteten rundt særlig maskulinitet og makt (Hearn, 2007). Dette vil jeg komme tilbake til i kapittelet om *hegemonisk maskulinitet*.

Øystein Gulvåg Holter (2005) mener også at begreper om *patriarkat* blir mindre og mindre aktuelle i dag, og at *kjønn* og *kjønnsdiskriminering* er mer passende for dagens samfunn. Samtidig påpeker han at det er ikke så nøye hvorvidt hvilke begreper man bruker, men at alle forstår hva det betyr og inneholder. «The wording is not the main issue but rather the acknowledgment that all of society (and culture) is involved, not just some special «gendered zones» (Holter, 2005, s. 6). Den samme innstillingen finner vi igjen i NOU 2012:15– Politikk for likestilling (2012). Man ser at det har utviklet seg en kritikk mot radikalfeministiske patriarkatteorier fordi de ikke evner å fange inn ulikhetene og mangfoldet internt i kjønnskategoriene:

Kvinner kan ha makt over andre kvinner og over menn, verken kvinners eller menns erfaringer fanges inn av begrepsparet undertrykket-undertrykkende, og når kvinner undertrykkes, utnyttes eller marginaliseres kan de skje på forskjellige måter. (...) På denne bakgrunn anvender moderne forskning om kjønnslikestilling gjerne andre begreper enn patriarkat, som «kjønnsorden» og «kjønnsregime». (NOU 2012:15, s. 64).

Det er med andre ord blitt mer utdatert å anvende begreper om patriarkat, da begrepet i seg selv har en stigmatiserende fortid og ikke lenger vil være med å beskrive dagens situasjon i enten

den private eller offentlige sfæren. Holter (2005) og NOU 2012:15s syn på kjønnsrelasjoner ser jeg på som *nåtidsdefinisjoner*.

2.2 Maskulinitet og farsrollen

Maskulinitet er et begrep som ofte knyttes opp mot menn, styrke, fertilitet og mannlighet og stammer fra helt tilbake til sent på 14-hundre tallet (Hearn, 2007, s. 390). Den moderne tolkningen av maskulinitet stammer fra psykologien til Freud og Adler, der de klarte å demonstrere at karaktertyper ikke var biologisk forankret, men skapt gjennom tilknytning til andre (Connell, 1994 i Hearn, 2007, s. 390). Maskulinitet er med andre ord et kulturelt betinget karaktertrekk, og vil kunne være svært forskjellig fra kultur til kultur. Hva som anses som maskulint i Norge, som har hatt en offensiv og progressiv kjønns- og likestillingskamp, vil være forskjellig fra det som ansees som maskulint i for eksempel svært kjønns-stereotypiske land som Brasil, Polen og USA. På 60 og 70-tallet ble maskulinitet forstått som en internalisert rolle, identitet eller en psykologisk disposisjon, og ulike feminine og maskuline trekk ble gjerne ofte satt opp mot hverandre gjennom å tolke kjønn med bruk av kjønnsrolleteori. «In masculinity-femininity scales, certain items were scored as ‘masculine’ (such as ‘aggressive’, ‘ambitious’, ‘analytical’, ‘assertive’ and ‘athletic’) compared with other items scored as ‘feminine’ (such as ‘affectionate’, ‘cheerful’, ‘childlike’, ‘compassionate’ and ‘flatterable’)

 (Hearn, 2007, s. 391).

Her til lands har man sett at forskning på maskulinitet har vokst seg som en selvstendig gren innenfor kjønnsforskning de siste tjuefem årene og vi kan dele forskning på menn og maskulinitet inn i to kategorier: «maskulinitet kan betraktes som selve essensen i mannskroppen, og maskulinitet kan defineres som en prosess konstruert innad i det sosiale systemet» (Langeland, 2007, s. 19). Innenfor humaniora er den siste definisjonen mest anvendt.

Blant annet har Jørgen Lorentzen sett på hvordan maskulinitet har endret seg fra 1990-tallet, og hvordan det å vise omsorg har blitt marginalisert for menn (Holter, 2005, s. 6). Fredrik Langeland (2007) har gjennomført en kulturvitenskapelig analyse av maskulinitetskonstruksjoner i *Dagbladets Sportmagasinet*. Der tok han for seg hvordan sport og populærkultur ser på maskulinitet, og hvordan disse mediene ofte idealiserer den heroiske mannen. I helt fersk forskning om maskulinitetskonstruksjoner på nettforum, har Debbie Ging (2019) sett på hvordan nye former for maskulinitet formes på nettet, og med da et særlig fokus på hvordan det skjer i en kontekst med mye kvinnehat og antifeministisk tenkning mellom

aktørene i disse nettforaene. Denne nye fremveksten av maskulinitetskonstruksjoner er veldig relevant for å forstå oss på unge gutter og menn som forsvinner ut av samfunnet, og mer inn på ulike nettsamfunn.

2.2.1 Hegemonisk maskulinitet

R. W. Connell (1995) har skrevet boken «Masculinities» hvor hun tar for seg maskulinitetsbegrepet og ser på hvordan samfunnet organiserer seg opp mot maskulinitet. Hun peker på at det ikke er én modell for maskulinitet, men at det er flere konkurrerende maskuliniteter som hele tiden kjemper om å være den dominerende maskuliniteten. Ifølge Connell finnes det fire typer maskuliniteter som er i et hierarkisk forhold til hverandre på et strukturelt nivå, der den hegemoniske maskuliniteten står som den dominante maskuliniteten: *hegemonisk, underordnet, medvirkende og marginalisert* (Langeland, 2016).

Den sosialt dominerende formen for maskulinitet blir er den *hegemoniske maskulinitet*. «*Hegemonic masculinity* is not a fixed character type, always and everywhere the same. It is, rather, the masculinity that occupies the hegemonic position in a given pattern of gender relations, a position always contestable» (Connell, 1995, s. 76). Med andre ord kan man si at maskuliniteten som var dominant på 1990-tallet, ikke nødvendigvis er den maskuliniteten som er dominant i dag. Samfunnsforståelsen og normative endringer skaper også endringer i hvilken maskulinitet som til enhver tid blir «akseptert» av samfunnet. Connell mener at det er den maskuliniteten som makter å legitimere og sikre at patriarkalske verdier blir opprettholdt i samfunnet, samtidig som at den holder menn sin posisjon som den dominante og kvinners som den subdominante kjønnsposisjonen som er den hegemoniske maskuliniteten (Connell, 1995, s. 77). Det vil alltid være en form for maskulinitet som vil dominere og ha mer makt enn andre, men det betyr ikke nødvendigvis at en mann med svært synlige trekk av en dominerende hegemonisk maskulinitet, vil være mennesket med mest makt. Den hegemoniske maskuliniteten kan også kun være representert i fiktive karakterer, som superhelter som Superman og Batman.

Underordnet maskulinitet er den «laveste» formen for maskulinitet, og handler om de maskulinitetene og menn som blir systematisk undertrykt av alle de andre maskulinitetsformene. Eksempler på *underordnet maskulinitet* kan være gjennom bruk av skjellsord som forbinder menn opp mot noe feminint. «The process is marked by a rich vocabulary of abuse: wimp, nerd, turkey, sissy, jellyfish, candyass, motherfucker, mother's boy etc.» (Connell, 1995, s. 78). Connell bruker også undertrykkingen av homoseksuelle menn,

som skjer gjennom homofobi, vold, diskriminering og vold som eksempel på dette (Langeland, 2016). «You know, I didn't totally realize what it was to be gay. I mean it's a bastard of a life» (Connell, 1995, s.78). Denne undertrykkningen skjer gjennom systematiske prosesser og praksiser. Religiøse, politiske og kulturelle praksiser som fører til forfølgelse og vold mot homoseksuelle er eksempler på dette. Undertrykkningen av homoseksuelle maskuliniteter posisjonerer de på bunnen av kjønnshierarkiet mellom menn (Connell, 1995, s. 78).

Medvirkende maskulinitet mener Connell at er maskuliniteter som på et vis bidrar til å underbygge den hegemoniske maskuliniteten, samtidig som at den ikke er dominerende selv. Denne formen har ikke noe direkte innflytelse eller medvirkning på de faktorene som legger presedensen for den dominerende maskuliniteten, men de deler idealene, og høster fruktene fra den enten bevist eller ubevist. Connell eksemplifiserer dette gjennom tilskuerne og idrettsutøverne på en fotballkamp, der utøveren er den dominerende, og tilskuerne er den medvirkende maskulinitet (Connell, 1995, s. 79). Hun innser dog her at det ikke er så svart/hvitt, og ofte vil også menn som er en del av denne medvirkende kulturen, også være menn som har koner, barn og bidrar i hjemmet. Alle disse tingene involverer kompromisser med kvinner, og dermed blir ikke medvirkende maskulinitet en ren patriarkalsk dominans over dem (Connell, 1995, s. 80).

Marginaliserte maskuliniteter er den siste kategorien til Connell, og her mener hun at forholdene mellom maskuliniteter formes av rase/etnisitet og klasse (Langeland, 2016). De marginaliserte får ikke tilgang til den dominante hegemoniske maskuliniteten, på grunn av deres rase/etnisitet. «Thus, in the United States, particular black athletes may be exemplar for hegemonic masculinity. But the fame and wealth of individual stars has no trickle-down effect; it does not yield social authority to black men generally» (Connell, 1995, s. 81).

Connells teori har også møtt kritikk og forslag til endring. Mange påpeker at særlig begrepet *hegemonisk maskulinitet* er for deterministisk, og dermed ikke er åpent nok for endring. At kvinner er underordnet menn, og at det er et hierarki mellom menn og ulike maskuliniteter ligger som et premiss for teoriens eksistens (Langeland, 2016). I Skandinavia de senere år har man sett at det har utviklet seg mer kjønnslikestillings-vennlige maskuliniteter. Noen grupper menn her til lands utvikler nye former for maskulinitet som støtter fullt ut det likestillingsprosjektet som foregår her.

Feminist demand for gender equality, which are institutionally backed by a wider context of Scandinavian gender equality-oriented policy, as well as changes in late modernity, which make these men opt for a more modern and aesthetically desirable lifestyle has contributed to this transformation. (Christensen og Jensen, 2014, s. 65).

De danske forskerne, Ann-Dorte Christensen og Sune Qvostrup Jensen (2014) har valgt å videreutvikle Connells teori. De påpeker at teorien ikke evner å forklare hvordan alternative, likestillingsorienterte maskuliniteter kan oppstå. Christensen og Jensen mener at hierarkiene må deles opp mellom interne og eksterne hierarki, og må analyseres adskilt som to ulike dimensjoner. Med et slikt sosialkonstruktivistisk syn vil man kunne «(...) åpne opp for å se hvilke sosiale, historiske og institusjonelle forhold som faktisk bidrar til endring i maskulinitet» (Langeland, 2016). Dette kan igjen åpne opp for at en *hegemonisk* maskulinitet ikke nødvendigvis er en maskulinitet som samtidig bidrar til å undertrykke kvinner.

Når det kommer til homofiles rettigheter og undertrykking av homofile i Norge i dag tas det på både det politiske, kulturelle og til dels det religiøse plan stor avstand fra homofobiske holdninger. Dette viser at tidligere dominante patriarkalske maskuliniteter har blitt forbigått, og mistet sin posisjon. Det må også påpekes at Norge er et langt mer progressivt utviklet land når det kommer til likestilling. Dermed vil ikke den dominante posisjon være lik her til lands, som feks i Australia der Raewyn Connell kommer fra. Jeg ser på Connells (1995) teori som en *endringsdefinisjon* og Christensen og Jensen (2014) sin videreføring som en typisk *nåtidsdefinisjon* på maskulinitet.

2.2.2 Farsroller

At Norge er et progressivt og har en langt mer likestilt stat enn de samfunnene Connell skisserer, påpekes også av sosiologene Berit Brandth og Elin Kvande i bøkene *Fleksible fedre* (2003) og *Fedrekvoten og den farsvennlige velferdsstaten* (2013) hvor de så at menn utvikler en mer maskulin omsorgsidentitet i kontrast til mødrenes måte å utøve omsorg på (Langeland, 2016). Idealene om hva en mann og en far er har endret seg, takket være en sterkt farsvennlig velferdsstat som har innført fedrekvote i forbindelse med å få barn. «I samtaler om sin egen farspraksis uttrykker mennene et ønske om å være en annerledes far enn deres egne fedre var» (Walle, 2005).

Den tradisjonelle *forsørgende* farsrollen fra 1970-tallet ble gjennom likestillingskampen utradert, og i Mannsrolleutvalgets sluttrapport (1991) ser man at holdningene til hvem som er omsorgspersoner i hjemmet endret seg fra å kun handle om kvinner og mødre, til og også innbefatte menn og fedre (NOU 1991: 3, s. 15). 90-tallets definisjoner på farsrollen gjenspeilte det man så fra Mansrolleutvalgets sluttrapport og også i de politiske vedtak noen år senere, gjennom innføringen av fedrekvoten i 1993 (Nagel og Raaum, 2003). «Flere studier fra 90-tallet og fremover tyder på at vi er inn i en ny fase, der relasjonen til barna bli en helt sentral del av unge fedres livssammenheng (Røthing og Aarseth, 2006, s. 173). Forståelsen av kjønn har stor påvirkning på hvordan farsrollen blir teoretisert, og på 1990-tallet og utover foreligger det i stor grad en biologisk *heteronormativ* forståelse av kjønnsrelasjonene (Annfelt, 2008, s. 45). Samtidig ser man at sentralt i utviklingen hos norske menn står i dag idealet om den forsørgende og nærværende papparollen. Et ideal som vi langt på vei står sterkere her til lands i dag enn den tradisjonelle farsrollen fra 1970-tallet (Langeland, 2016). Jeg ser i denne oppgaven på den tradisjonelle farsrollen som den *klassiske definisjonen* på papparollen. Den farrepresentasjon man så på midten av 80-tallet som *endringsdefinisjonen* og den likestilte pappaen som har et ideal om å være den forsørgende og nærværende far som *nåtidsdefinisjonen* på papparollen.

3 Samfunnsutvikling og likestillingsprosjektet Norge

Likestillingsprosjektet her til lands har ikke vært en helt tilfeldig prosess. Den er sammensatt av mange små og store tiltak, på både makro og mikronivå over flere tiår. Jeg vil ta for meg noen av disse tiltakene, og se på hvordan det norske samfunnet har utviklet seg siden 1970-tallet når det kommer til kjønnslikestilling. Jeg kommer til å gjøre dette i en slags tidslinjeformet tekst, der det kort nevnes viktige tiltak og begivenheter. Jeg vil avslutte kapitlet med en gjennomgang av *Tidsskrift for kjønnsforsknings* historie.

3.1 1970-tallet

På slutten av 1960-tallet bredte det seg et sterkt internasjonalt feministisk generasjonsopprør i den vestlige verden, ledet an av unge, utdannede kvinner som ønsket bedre vilkår og betingelser for sine liv enn det deres foreldre hadde hatt. Her til lands førte dette opprøret frem til opprettelsen av kvinnefronten i 1972 (Hagemann, 2015). Kvinnefronten er en organisasjon som jobber for særlig kvinners rett til selvstendighet, uavhengig av rase, seksualitet, klasse funksjonsdyktighet, alder og religion (Kvinnefronten, 2017). Den feministiske bevegelsen bredte seg rundt om i hele landet, og for å få frem budskapene, og informasjon til alle som ville være med på revolusjonen ble det opprettet flere tidsskrift og bulletiner på 70-tallet for dette formålet. Blant disse hadde man for eksempel ukebladet *Sirene*, som ble opprettet i 1973 og beskrev kvinners liv og hverdag ved hjelp av feministisk samfunnsanalyse (Lindtner, 2015). Noen år senere, 1977 ble sekretariat for kvinneforskning opprettet og de begynte da å gi ut bulletinen *Nytt om kvinneforskning*, noe jeg vil utbre litt mer om litt senere i kapitlet.

Oppblomstringen av feminismens andre bølge var derimot ikke tilfeldig, allerede tidlig på 70-tallet så man endringer i kjønnsbalansen i høyere utdanning og jentene hadde allerede da gått forbi guttene i representasjon på gymnaset (Benum, 2015). Hvis vi ser på arbeidsstyrken i Norge på denne tiden vitner tallene her om at det var en endring på vei, men fortsatt var menn i langt større grad sysselsatt, enn kvinner. Ifølge SSB (SSB, 2020a) var 44,7% av Norges arbeidsføre kvinner, og 78,1% av mennene i arbeid i 1972. I 1971 brukte norske kvinner i alderen 16-74 år omtrent seks timer på husholdsarbeid (SSB, 2018). Det at langt flere kvinner var hjemmeværende husmødre enda på denne tiden, ser man også igjen på barnehagedekningen i landet. I 1970 var det bare 402 barnehager i Norge, med til sammen 12 711 barn i de ulike barnehagene (SSB, ukjent dato).

På det politiske plan skulle 70-tallet by på viktig politikk for å bedre likestilling blant kjønnene. Det var i dette tiåret at kvinner først fikk litt påvirkning innad i den norske politikken. Ved valget i 1973 var det første gang at det var over ti prosent andel kvinner som ble valgt inn på stortinget, og det samme gjelder inn i regjering (Nagel og Raaum, 2003). De aller viktigste og største faktorene kom derimot i form av lovverk. I 1975 kom lov om barnehager, i 1977 – lov om arbeidsmiljø og i 1978 fikk vi både lov om selvbestemt abort og lov om likestilling mellom kjønnene (Nagel og Raaum, 2003). Disse lovene skulle blant annet sikre at både kvinner og menn ble behandlet likt og få samme muligheter i samfunnsliv, hjem og arbeid (Ik Dahl, 2020).

3.2 1980-tallet

Utover 80-tallet fortsatte likestillingskampen, og nå var tiden inne for å få Norges første kvinnelige statsminister. I 1981 dannet Gro Harlem Brundtland sin første regjering som statsminister, og fortsatte med å skape overskrifter når hun fem år senere dannet den såkalte «kvinneregjeringen» med førtifire prosent kvinner (Nagel og Raaum, 2003). Man så nå også at de ulike politiske partiene begynte å innføre kvoteringsregler, noe som skulle sikre at minst førti prosent av kandidatene på valglistene skulle være kvinner (Nagel og Raaum, 2003). Åttitallet er videre kjent som en tid med stor økonomisk vekst, og arbeidskraftundersøkelser fra denne tiden viser at nå var 56,6 prosent av kvinner mellom 15-74 år ute i arbeidslivet, mens 79,4 prosent av menn i denne alderen var det (SSB, 2020a). Denne økte sysselsettingen belyste deretter flere nye problemstillinger, og utover tiåret ble det lagt større og større oppmerksomhet rundt problemer med å kombinere familieliv og arbeid. Selv om det i 1985 var omtrent åtte ganger flere barnehager enn i 1970 (SSB, ukjent dato), så var Norge fortsatt i bunn i Norden når de kom til barnehagedekning og lengde på fødselspermisjon (Nagel og Raaum, 2003). Andre tilbud som dagmamma ordninger ble svært populære, og fra midten til slutten av åttitallet ble antallet førskolebarn passet av dagmamma fordoblet – fra 30 000 til 60 000 (Vollset, 2011, s. 154). I forhold til tidsbruk i hjemmet utgjorde menns tid på husarbeid bare 21 prosent av kvinnenens (SSB, 2018, s. 23).

Allerede i 1977 hadde menn hatt rett på betalt og ubetalt permisjon ved fødsel. Tidsnyttigundersøkelser fra denne tiden viser også at mannfolka brukte i større grad mer tid med sine småbarn, og bidro mer til arbeid innad i familien (Vollset, 2011, s. 166). Det fantes derimot lite eller ingen statistikk over hvor mange som faktisk utnyttet seg av denne retten til permisjon, og ett inntrykk var at de fleste tok seg fri et par dager i forbindelse med fødselen

(Vollset, 2011, s. 167). Som en konsekvens av at det var lite kunnskap på feltet i forbindelse med mennenes bruk av permisjonsordninger ble det utnevnt et mannsrolleutvalg i 1986, ledet an av Jens Stoltenberg. Målsetningen og mandatet til dette utvalget var å skape debatt om menns rolle i familien, samt bidra til å skape praktisk og reell likestilling på alle områder i samfunnet (NOU 1991: 3, s. 6). Dette utvalget arbeidet frem til 1991, og et av de mest sentrale bidragene fra utvalget var gjennomføringen av den første spørreundersøkelsen om menn blant menn: *Menn i Norge* i 1988 (Lorentzen, 2006, s. 124). Samtidig ble også *Nettverk for forskning om menn* startet i Norge, noe som førte med seg at man fikk til et større skandinavisk samarbeid om mannsforskning, og rundt 1990 blir mannsforskningen å regne som et nytt forskningsområde, men det er fortsatt få involverte forskere her til lands i forhold til de internasjonale miljøene (Lorentzen, 2006, s. 125).

3.3 1990, 2000 og 2010-tallet

Utover 1990-tallet fortsatte utviklingen man hadde tidligere sett innenfor kjønnsbalansen i høyere utdanning. Kvinner hadde nå tatt igjen menn i antall som studerte ved høyere utdanning, både på gymnas, høyskole og universitetsnivå, og det som var særlig interessant var at kvinner også hadde gått forbi mannfolka i tidligere typiske mannsdominerte studier som medisin. Innenfor juss og flere naturvitenskapelige fag steg også kvinneandelen raskt (Benum, 2015). De klassiske skillene ble derimot på 90-tallet, fortsatt opprettholdt innenfor yrkesfaglige retninger og utdanninger, og i næringslivet var det få kvinnelige ledere, samt toppstillinger i akademia var stort sett besatt av menn (Benum, 2015). Den kvinnelige dominansen innenfor høyere utdanning har vedvart helt frem til i dag der var pr. 2018 38 prosent av Norges kvinnelige befolkning som hadde høyere utdanning, mens 30 prosent av mannfolka hadde det (SSB, 2020c). I dag jobbes det på det politiske plan for å jevne ut ulikhetene innenfor kjønnes ulike yrkesvalg og man har innført kjønnskvolteringer på flere ulike kjønns-tradisjonelle studier. Menn blir for eksempel kvotert inn på veterinær, dyrepleier og sykepleierstudier og kvinner blir kvotert inn på ingeniør- og teknologiske studier (Lage, 2018).

Mens likestillingspolitikken på 70-tallet handlet i stor grad om kvinners kamp for retten til lønnet arbeid, utdanning og selvbestemt abort, ble 90-tallet mer preget av kvinnes ulike behov og ønsker (Nagel & Raaum, 2003). Det ble derfor økt fokus på at likestilling og kjønnspektiver måtte integreres i større omfavning i alle områder i politikken. Som nevnt hadde også fedre hatt rett til fødselspermisjon fra 1977, og i 1993 kom fedrekvoten, og menn

fikk nå eksklusiv rett på fire ukers fødselspermisjon. Dette var nok et likestillingsfremskritt, da det var et mål å få mer fokus på menns rolle i særlig familien (Nagel & Raaum, 2003). Utover 2000-tallet øker fedrekvoten mer og mer, og i 2018 får menn eksklusiv rett til femten ukers pappapermisjon i forbindelse med å få barn. Denne øker til ytterligere nitten uker allerede i 2019, hvis man godtar å kun få 80% dekningsgrad under permisjonen (Wold, ukjent dato). Barnehageutbyggingen fortsatte, og i 1995 hadde vi i Norge 6261 barnehager, med 188 212 barn i de tilsammen (SSB, ukjent dato). Antall barnehager har siden da holdt seg stabilt, og per 2019 har hele 92,2% av landets barn i alderen 1-5 år plass i barnehage (SSB, 2020b).

3.4 Tidsskrift for kjønnsforskning

Tidsskrift for kjønnsforskning er et tverrfaglig vitenskapelig tidsskrift som viser bredden i kjønnsforskning i Norge og presenterer ny kunnskap fra feltet (UiO: senter for tverrfaglig kjønnsforskning, 2018). Som jeg nevnte i innledningen startet tidsskriftet som en nyhetsbulletin i regi av *Sekretariatet for kvinneforskning* i 1977, da under navnet *Nytt om Kvinneforskning* (Orning og Aarseth, 2017). Kvinnekampen hadde på dette tidspunktet etablert seg relativt godt her til lands, og man så nå at det var et behov for å få muligheten til å spre det feministiske budskapet rundt.

Sekretariatet for kvinneforskning ble opprettet som en politisk konsekvens etter flere år med jobb fra pådrivere som studenter, forskere, politikere og kvinneaktivister, og hadde som formål å jobbe med å fremme forskning om kvinners livsforhold og stilling i samfunnet (Orning og Aarseth, 2017). Opprettelsen blir også sett på som en stor milepæl innenfor norsk kjønnsforskning, da bulletinen til sekretariatet kunne fungere som en publikasjonskanal og et redskap for institusjonsbygging, samtidig som det ville bidra til nettverksbygging mellom kvinneforskere (Halsaa, 2006). Et av de første og største arbeidene til sekretariatet som ble publisert, var serien «Kvinnerens levekår og livsløp», redigert av Helga Hernes fra 1982 til 1987. Denne serien hadde som formål å fremheve sentrale vitenskapelige bidrag innen norsk forskning på kvinners levekår (Aas, 2019). Dette ble dermed starten for kvinne og kjønnsforskning her til lands og flere av arbeidene som ble publisert i serien er enda relevant den dag i dag, blant annet Helga Hernes' «Staten –Kvinner ingen adgang?» og Tove Stang Dahls to bind om kvinnerett (Aas, 2019).

Over tid utviklet bulletinen som i starten hadde som formål å være en informasjonskanal, seg til å gradvis bli et fagtidsskrift og da det eneste tverrfaglige tidsskriftet på kvinne og kjønnsforskningsfeltet i Norge (Halsaa, 2006). 1983 sees på som året der omleggingen til et fagtidsskrift var komplett. *Nytt om kvinneforskning* fikk et nytt og større format med bedre layout, ny forside og mer vekt på faglig innhold. Sekretariatet ville heller prioritere redaksjonell bearbeiding av artiklene og la opp til at det skulle bli en mer akademisk form rundt utgivelsene. Omleggingen ble markert med ny forside fra nr. 1 1983: et portrett av Norges første kvinnelige student, Cecilie Thoresen (Halsaa, 2006, s. 239). Tidsskriftet var som en «krumtapp i konsolideringen av forskningsfeltet og spilte en viktig identitetsskapende rolle. Redaksjonelle valg avspeilte Sekretariatets skriftende mandat og ressursituasjon, men var også påvirket av feltets profesjonalisering» (Halsaa, 2006, s. 226). Det var likevel ikke før første utgave i 2000 at tidsskriftet ble fagvurderingsbasert og trykte sin første fagvurderte artikkel (Markussen, 2000).

Ut over på 1980- og 1990-tallet vokste det også frem et bredere forskningssamarbeid innenfor kjønns- og likestillingsforskning i Norden, og i dag finnes det nærmere tjue kvinneforskningscenter rundt om i de nordiske landene (Aas, 2019). Nordisk kjønnsforskning er også unik hvis man ser på det i mer internasjonal skala. «Mens feministiske studier internasjonalt etter hvert vokste frem som et teoritunget forskningsfelt, beholdt mye av den norske kvinneforeningen et mer empirinært og samfunnsrettet preg» (Orning og Aarseth, 2017, s. 223). Det at kjønnsforskningen her til lands har hatt et empirinært preg ser man også igjen i det som blir publisert i tidsskriftet. Men selv om forskning er empiri-nær, betyr det ikke at den er teori-løs. Det er også et viktig premiss for kjønnsforskning i Norden, at likestilling har hele tiden handlet om noe som omfatter begge kjønn, og ikke bare vært et kvinnespørsmål (Aas, 2019).

Som jeg nevnte i innledningen byttet tidsskriftet navn til *Kvinneforskning* i 1995 og til *Tidsskrift for kjønnsforskning* i 2005 (Orning og Aarseth, 2017). Den siste navneendringen blir omtalt slik av daværende redaktører Trine Annfelt og Beret Bråten:

Navneendringen innvarsler ikke noen radikal omlegging av profil og innhold. Fornyelsen er mer et uttrykk for at navnet igjen bør reflektere tidsskriftets faktiske innhold. Forskning på kjønn handler ikke bare om kvinner, men også om menn, om de kjønnede relasjoner, det flytende kjønn, betydninger av seksualitet, de diskursive konstruksjoner av kjønn og seksualitet, og så videre. Vi ser gjerne at

navneendringen leses som et signal om at redaksjonen vil satse enda mer på å trekke til seg og publisere de beste artiklene som skrives med et kjønnsperspektiv!
(Annfelt og Bråten, 2005).

Tidsskriftet eies av Kilden og utgis i samarbeid med Universitetsforlaget. Det praktiserer fagfellevurdering for vitenskapelige artikler fra år 2000 og er innplassert på nivå 1 i det norske publiseringssystemet. Tidsskriftet får støtte fra Norges forskningsråd (Kilden kjønnsforskning.no, ukjent dato).

4 Metode, validitet og etikk

I dette kapitlet vil jeg redegjøre for valgene rundt forskningsprosessen min. Hvordan man som forsker metodisk velger å gå frem for å samle inn data vil ha mye å si for hva slags datamaterialet man vil få, og hvordan man kan da analysere disse dataene. Denne oppgaven bygger på en kvalitativ dokumentanalyse, og jeg vil her presentere hva slags metodiske valg jeg har gjort, og redegjøre for hvordan disse valgene har hatt betydning for arbeidet og resultatene mine. Forskningsmetoder bygger også på ulike vitenskapsteoretiske perspektiver og forståelser av verden der kunnskap vil utvikles forskjellig i forhold til forskerens vitenskapssyn. Forskerens vitenskapsteoretiske forankring har betydning for hva hun eller han søker informasjon om (Thagaard, 2015, s. 37). Dermed vil de som driver med forskning, fange ulike kunnskaper basert på forskningsmetoden man utnytter.

4.1 Vitenskapsteoretisk bakgrunn

For å forstå hvorfor man innenfor samfunnsvitenskapen tenker som man gjør er det viktig å kunne reflektere over hva slags bakgrunn og tanker denne vitenskapen bygger på. Samfunnsvitenskapelige fag befinner seg i et evig spenningsfelt mellom naturvitenskapen på den ene side og humanistiske fag på den andre (Bratberg, 2018, s. 17). Dette spenningsfeltet gjør at man kan finne mange ulike teknikker og metoder for forskningsanalyse innenfor samfunnsvitenskapen. I tillegg, vil forskerens vitenskapssyn påvirke hvordan man tar innover seg og behandler informasjon og jeg har også selvsagt gått inn i denne forskningsprosessen med mine egne vitenskapsteoretiske briller. Jeg ser derfor på det som nødvendig å utbre litt om sosialkonstruktivisme og hermeneutikk, to vitenskapsteoretiske syn som denne oppgaven bygger på. «Den forståelsen vi utvikler av data gjennom forskningsprosessen, må også ses i sammenheng med den forforståelse forskeren bringer med seg inn i prosjektet» (Thagaard, 2015, s. 37).

4.1.1 Sosialkonstruktivisme

Sosialkonstruktivisme knyttes tett opp mot det postmoderne prosjekt (Thagaard, 2015), og man finner mange ulike variasjoner innenfor det sosialkonstruktivistiske synet. Hovedpoenget er imidlertid at hva som oppfattes som virkelig vil aldri være én objektiv sannhet, men den vil være avhengig av den konteksten som den oppfattes i (Thagaard, 2015, s. 44). «Den menneskelige verden består av *fenomener*, som betyr ting og hendelser slik de fremtrer for oss

– ikke slik de er i seg selv» (Aase og Fossåskaret, 2014, s. 47). Kunnskap er innenfor dette synet med andre ord ikke noe fast, og som vi tar for gitt, men preget av den kultur vi lever i. Konstruktivisme sees gjerne på som en motpol til positivismen, hvor kunnskap skal kunne være observerbart og håndfast (Bratberg, 2018, s. 69). Et annet viktig aspekt innenfor det sosialkonstruktivistiske vitenskapssynet, er at man som aktør i et samfunn også må evne å se kritisk på egen kunnskapsforståelse.

Berger og Luckmann ga ut i 1966 boken *Den samfunnsskapede virkelighet*. Her lanserte de ideen om vår hverdagsvirkelighet – virkeligheten slik den fremstår for folk flest. De mener at samfunnet vi lever i er et menneskelig produkt. Samtidig er samfunnet en objektiv sannhet. Mennesket er igjen et sosialt produkt. Gjennom en slik tankegang fremhever de at man lever i et *dialektisk* samfunn der det er gjensidig påvirkning mellom individ og samfunn (Berger og Luckmann, 2015, s. 9). Hverdagsvirkelighet blir dermed et begrep som sammenfaller og knyttes tett opp mot et sosialkonstruktivistisk kunnskapssyn.

Et siste og viktig kjennetegn ved sosialkonstruktivismen er at den er intersubjektiv. Med dette menes at kunnskap og forståelser av samfunnet bygges på forhold mellom grupper av mennesker gjennom sosialiseringen (Burr, 2003). Verdensforståelsen vår er dermed ikke tilknyttet en enkelt persons oppfatning, men vi skaper vår virkelighet sammen i grupper. Dette gir rom for å utvikle nye og andre forståelser og handlingsmønstre. Det blir lagt større vekt på sosiale prosesser, og hvordan disse er med å påvirke hva som ansees som gyldig kunnskap (Thagaard, 2015, s. 45).

4.1.2 Hermeneutikk

Hermeneutikken fremhever å fortolke menneskers handlinger gjennom å undersøke meningsinnhold dypere enn det som først og fremst er åpenbart (Thagaard, 2015). Det finnes ikke objektive sannheter her heller, men fenomener kan tolkes på flere måter. Samtidig mener den at meningsinnhold bare kan ses i sammenheng i lys av det man studerer (Thagaard, 2015, s. 41). Det er derfor et kunnskapssyn som åpner for fortolkningsprosesser. Opprinnelig stammer hermeneutikken fra fortolkning av tekster, og i samfunnsvitenskap kan man knytte dette mot å «lese» kultur som tekst. Målet gjennom å lese tekst med en hermeneutisk bakgrunn er å oppnå en gyldig forståelse av meningen i teksten (Thagaard, 2015, s. 41). Denne forståelsen vil derimot være fargelagt av våre forforståelser.

Alt vi mennesker forstår er på grunnlag av våre tidligere erfaringer, holdninger og kultur. Vår forståelse av verden bygger med andre ord på en forforståelse (Thagaard, 2015), som igjen består av tre ulike forhold – språk og begreper, tro og forestillinger og personlige erfaringer (Gilje og Grimen, 1993). Hvordan vi språklig uttrykker oss, vil påvirke hva som blir sagt og kommunisert. Vår personlige tro og forestillinger vil sitte som en forforståelse av hva vi tar for gitt og ikke, samtidig som at alle våre personlige erfaringer fargelegger hvordan vi velger å fortolke et fenomen (Gilje og Grimen, 1993).

Sosialkonstruktivisme og hermeneutikk er to vitenskapsteoretiske retninger som begge bygger på teorien om sammenheng (Coherence theory). Denne teorien mener at siden det ikke eksisterer objektive sannheter er man dømt til å oppfatte verden ut fra sine sanser. Vårt verdensbilde er en projeksjon av vår mentale kapasitet og våre tankemønstre (Aase og Fossåskaret, 2014, s. 52). Siden man her i sammenhengs-teori mener det ikke eksisterer objektive sannheter, kan det være vanskelig å skille mellom god og dårlig kunnskap. Dermed har man i sammenhengs-teori krav om at det må være en logisk sammenheng i kunnskapen. «En teori eller analyse fremstår som internt logisk hvis de antagelsene den bygger på gir mening for oss, og videre hvis det er sammenheng mellom antakelsene og de konklusjonene som blir avledet av dem» (Aase og Fossåskaret, 2014, s. 47).

4.2 Valg av forskningsmetode

Med mitt vitenskapsteoretiske syn som bakteppe vil jeg her utbre om mitt valg av forskningsmetode. Innenfor samfunnsvitenskapen forholder man seg stort sett til to ulike veivalg i forbindelse med empirisk basert forskning. Kvantitativ og kvalitativ metode. Denne oppgaven bygger på kvalitative metoder.

Kvalitative metoder er en metode som bruker og arbeider med ord og uttrykk. Med det menes det at det empiriske analyse materialet som skapes av en kvalitativ metode er i tekstform, til forskjell fra kvantitative metoder som skaper empirisk data i tallform. «Kvalitative metoder søker å gå i dybden, og vektlegger betydning, mens kvantitative metoder vektlegger utbredelse og antall» (Thagaard, 2015, s. 17). Det er også en vesentlig forskjell mellom forskerens forhold til datamaterialet som produseres ut av disse to metodene. Innenfor den kvantitativt orienterte metoden, snakker man gjerne om at man driver med *innsamling* av data, gjennom bruk av spørreskjema, intervjuer eller eksperimenter. Innenfor den kvalitative forskningsmetoden

skiftes fokuset til at forskeren *produserer* data (Aase og Fossåskaret, 2014). Med dette menes at data innenfor kvalitative metoder skapes gjennom fortolkende prosesser. «Fortolkningen ligger ikke der åpent og tilgjengelig som data forskeren bare kan dra ut i felten og samle inn. Data er begrepsfestet observasjon» (Aase og Fossåskaret, 2014, s. 36). Data skapes ved at man plasserer enkelte observasjoner i ulike respektive kategorier som forskeren mener at de hører hjemme i. Thagaard (2015, s. 17) definerer blant annet kvalitative metoder ut fra dens karakteristikk: «Karakteristisk for kvalitativ forskning er at vi søker en forståelse av sosiale fenomener, enten ved nær relasjon til deltakere i felten ved intervju eller observasjon, eller ved analyser av tekster og visuelle uttrykksformer. Dette forskningsopplegget bygger på sistnevnte – analyse av tekster og visuelle uttrykksformer.

Oppgavens formål er å svare på problemstillingen; «hvordan kommer utvikling av teori om menn, maskulinitet og kjønnsroller til uttrykk i norsk kjønnsforskningstidsskrift?». Problemstillingen spør eksplisitt om *hvordan* et fenomen kommer til uttrykk i tekst. Siden det analytiske materialet allerede er begrenset til tekster og dokumenter må man bevege seg bort fra klassiske kvalitative metoder som observasjon og intervjuer, og mot analyse av tekst og dokumentanalyse. Gjennom å bruke kvalitativ dokumentanalyse som metode for dette forskningsopplegget vil det være mulighet for å få en god og nyansert dybdeforståelse av temaet.

4.2.1 Dokumentanalyse

Dokumentanalyse er en metodisk tilnærming som ofte brukes innenfor samfunnsvitenskapelig forskning som ett supplement til intervju og observasjonsdata, samtidig kan man også hevde at det er en forskningsdesign som evner godt å stå selvstendig. Dokumentanalysen skiller seg fra feltbasert datainnsamling ved at forskeren analyserer tekst og innhold som er skrevet for et annet formål enn det de er skrevet til og går også under navnet innholdsanalyse (Thagaard, 2015, s. 59). Siden man analyserer dokumenter som er skrevet for et annet formål enn det de opprinnelig er utformet for, er det viktig at man som en dokumentanalytisk forsker forstår at kildene må vurderes i forhold til den konteksten de er utformet i (Thagaard, 2015, s. 59).

Bratberg (2018) peker på at den kvalitative innholdsanalysen like treffende også kan gå under navnet *idéanalyse*. Innenfor idéanalysen er forskeren på jakt etter underliggende ideer i teksten, samtidig som at man også holder fast på et premiss om at hvor ofte noe nevnes, også har betydning. Innenfor idéanalysen vil man også legge vekt på tolkning i kontekst (Bratberg, 2018, s. 25). Dette betyr ifølge Bratberg (2018, s. 69), at idéanalysen havner i et slags krysningspunkt

mellom et positivistisk vitenskapssyn, der ideene må kunne observeres og telles, og et mer fortolkende sosialkonstruktivistisk vitenskapssyn som gir objekter mening ut fra måten de tolkes og reflekteres på.

Idéanalyse kan være et nyttig verktøy å ta i bruk når man ønsker å kartlegge hva slags ideer som er fremtredende i visse tekster (Bratberg, 2018, s. 74). Denne oppgaven har som sagt formål å se på teoretisk utvikling om menn, maskulinitet og kjønnsroller. Teori og valg av teori underbygges gjerne med det forfatteren har som formål å få sagt. Man kan derfor si at forfatterens valg bygger på ens egen forforståelse og ideer av samfunnet. Dermed vil det kunne være fruktbart å gå inn i dokumentene i analysen og se på hva slags ideer som man finner igjen her. Tolkes maskulinitet i moderne kjønnsforskning ut fra ideen om et patriarkalsk samfunn? Når man analyserer data ved bruk av idéanalyse er det viktig å reflektere over at man ikke prøver å gjengi innhold fra tekst, men snarere fange opp og filtrere ideene fra teksten (Bratberg, 2018, s. 74).

4.3 Validitet, relabilitet og etikk

4.3.1 Validitet og relabilitet

Validitet og relabilitet handler i en akademisk oppgave om etterprøvbarehet og gyldighet i forskningen (Bratberg, 2017, s. 90). Det å være fullstendig nøytral og objektiv innenfor kvalitativ forskning kan være utfordrende og forskeren vil alltid være farget av sine tidligere oppfatninger og forståelser, noe jeg redegjorde for i underkapittelet om hermeneutikk. På bakgrunn av dette er det viktig for oppgavens pålitelighet at man er redelig og tydelig i studiens metode og gjennomføring. «Det er avgjørende for analysens etterprøvbarehet at forskeren gjør det tydelig hva slags kriterier hun har lagt til grunn, og hvordan analysen konkret er gjennomført» (Bratberg, 2017, s. 91).

Opgavens relabilitet handler om forskningens pålitelighet (Thagaard, 2015, s. 193). Dette innebærer at jeg som forsker er tydelig og klar på hva som er eksplisitt informasjon som er samlet inn gjennom dokumentanalysen, og hva som er mine egne vurderinger og fortolkninger av denne informasjonen (Thagaard, 2015, s. 194). Validiteten i oppgaven handler om gyldigheten av mine tolkninger og om hvorvidt de er gyldige i forhold til den virkeligheten jeg har studert (Thagaard, 2015, s. 205). Hvilket forhold man har til datamaterialet, og hvordan

forskeren er posisjonert i forhold til miljøet som studeres har innvirkning på datamaterialets gyldighet (Thagaard, 2015, s. 194).

For å sikre at oppgavens analyse er både pålitelig og etterprøvbar, samt at funnene er av en slik karakter som gjør at de kan sees på som gyldige funn, har jeg gjort flere grep gjennom den analytiske prosessen. For å fremme oppgavens reliabilitet og validitet har det vært viktig for meg å være fullstendig transparent i mine analytiske grep, noe som gjenspeiles i kapittel 4.3.2. om gjennomføring. Thagaard (2015, s. 205) peker også på at det er en styrke i forskningen når man utøver *gjennomsiktighet*. Dette betyr at man tydeliggjør hvordan analysen gir grunnlag for konklusjonene man kommer frem til. For å videre sikre best mulig koding og kategorisering av materialet har artiklene som ligger til grunn for analysen blitt grundig gjennomgått, for å så bli satt inn i kategoriserte skjema som igjen har skapt rom for fortolkning. Dette har sikret at flest mulig relevante begreper og forståelser i artiklene rundt begrepet *maskulinitet* har blitt med i analysen.

En kritikk mot oppgavens validitet er hvorvidt funnene er av gyldig karakter i den grad at *Tidsskrift for kjønnsforskning* er et mindre tidsskrift som kun representerer skandinavisk forskning om kjønn. Funnene for denne oppgaven må dermed sees i lys av dette, og det vil kunne være andre oppfatninger og fortolkninger som blir representert i andre relevante tidsskrift som *Norma – Journal for Masculinity studies*, *Acta Sociologica* og *Ijgws- International Journal of Gender and Women's Studies*.

4.3.2 Etikk

Alltid når man driver med forskning må man ta hensyn til visse etiske problemstillinger i forskningsopplegget. Etikk handler om hva som er rett og galt og her i Norge må alle som driver med akademisk forskning forholde seg til noen generelle forskningsetiske retningslinjer, utarbeidet av De nasjonale forskningsetiske komiteene, også kalt NESH (2016). NESH påpeker særlig viktigheten av at den som forsker bedriver dette på måter som er etisk forsvarlige (2016), og viser til noen viktige retningslinjer: Forskeren må bedrive *sannhetsbestrebelse*. Dette betyr at man må være ærlig og åpen i sin forskning og ikke prøve å skjule forskningsresultater. Man må være *redelig*, i den grad at forskningens konklusjoner er troverdige og man må føre god henvisningsskikk, slik at man sikrer krav om etterprøvhets og fører grunnlag for videre forskning (NESH, 2016).

Ofte innen kvalitativ forskning der man har intervjuer eller bedriver observasjon av mennesker, så må man sende inn forskningsprosjektet til NSD – personvernforbundet. Siden dette prosjektet regnes som en litteraturgjennomgang, heller enn behandling av personopplysninger er prosjektet unntatt å søke til NSD.

4.4 Utvalg og gjennomføring

4.4.1 Utvalg

Når man skal forske på et fenomen innenfor kvalitative studier, uansett hvor stort eller lite det er må man ta et valg i forhold til *hvem* man skal få informasjon fra (Thagaard, 2015, s. 60). Kvalitative studier baserer seg i følge Thagaard (2015) på *strategiske utvalg*. Her velger man ut deltakere til undersøkelsen basert på deres kvalifikasjoner og deres strategiske forhold til problemstillingen. Bratberg (2018) peker på at et viktig steg før man begynner med idéanalysen er *sammenligning* gjennom kartlegging. Dette gjør man fordi det vil være et nyttig første steg på veien for å begrense empiri fra utvalget. Når man sammenligner knytter man linjer til tidligere tekster, bestemte empiriske forventninger eller aktører (Bratberg, 2018, s. 75).

Siden denne oppgaven bygger på allerede eksisterende dokumenter i form av tidsskriftsartikler, har jeg allerede i problemstillingen begrenset utvalget av dokumenter som vil være strategiske for denne studien. Dette gjør at utvalget for studien blir det som Thagaard (2015, s. 65) kaller for *spesielle utvalg*. Dette er utvalg som representerer objekter som ligger i forkant av en utvikling. Siden jeg ønsker å studere allerede etablerte uttrykksforståelser i spesifikke tekster, må man ta hensyn til at tidsskriftets artikler også havner innenfor denne kategorien: objekter som ligger i forkant av en utvikling. Dette skaper igjen spørsmål om man får en gyldig representasjon som viser et generelt mønster, eller om det er mer spesielle situasjoner som belyses (Thagaard, 2015, s. 65).

Tidsskriftet startet som sagt som en nyhetsbulletin og et informasjonsskriv for kvinneaktivister i 1977. Over årene utviklet det seg mer og mer, og det er i dag et fagvurderingsbasert tidsskrift. Det byttet i 2005 navn fra *Kvinneforskning* til *Tidsskrift for kjønnsforskning*, og begrunnelsen for navneendringen fra redaksjonen var at fornyelsen mer eller mindre var ett uttrykk for tidsskriftets faktiske innhold enn noen radikal omlegging av profil og innhold (Annfelt og Bråten, 2005).

Med dette nå kjønnsnøytrale navnet sier dermed *Tidsskrift for kjønnsforskning* helt eksplisitt at dette er et tidsskrift som skal omhandle kjønn, i flertall. Siden denne oppgaven har som formål å belyse hvordan menn, maskulinitet og visse kjønnsroller blir fremstilt og teoretisert i norsk kjønnsforskning i dag, ser oppgaven det som relevant å begrense utvalget til denne studien ut fra siste navneendring. Dette fordi man fra år 2005 kan hevde at tidsskriftet skal ha et like stort fokus på kvinner som på menn, og forsøke å se på disse kjønnslige relasjonene med de samme forskerbrillene. Jeg har også begrenset meg til å kun inkludere vitenskapelige publikasjoner da det er *kjønnsforskningen* jeg er interessert i.

Utvalget for denne oppgavens analysemateriale blir på denne bakgrunn basert på publiserte utgaver av *Tidsskrift for kjønnsforskning* i fra perioden 2005– 2019. 13 artikler fra 11 utgaver er tatt med i analysen og jeg redegjør for denne utvelgelsen i neste avsnitt. Alle artiklene er listet opp i Tabell 1. Tidsskriftet har siden 2017 vært et Open Access² tidsskrift og disse utgavene ligger tilgjengelige for alle på Idunn.no. Tidligere utgaver er tilgjengelig for institusjoner og bedrifter og er tilgjengelige på nettsidene www.idunn.no, fra nå av omtalt om Idunn.no og www.issuu.com, fra nå av omtalt som Issuu.com.

Tabell 1. Begrenset utvalg av vitenskapelige artikler fra *Tidsskrift for kjønnsforskning* i perioden 2005-2019

År og utgave	Forfatter og navn på artikkel	Forskningsspørsmål
2005 / 2	Kari Skrede - Foreldreskap i forandring	<ul style="list-style-type: none"> • Pappa anno 2000
2005 / 2	Trine Annfelt - På vei mot sædens rett?	<ul style="list-style-type: none"> • Pappa anno 2000
2005 / 4	Elin Kippe - Konstruksjon av kjønn i intervjusituasjoner	<ul style="list-style-type: none"> • Patriarkatet som forsvant
2006 / 4	Nina Jon - Arbeidet med å forme en passende maskulinitet	<ul style="list-style-type: none"> • Patriarkatet som forsvant
2006 / 4	Hilde Lidén - «Pappa har ikke lyst til å være en dårligere foreldre enn mamma»	<ul style="list-style-type: none"> • Pappa anno 2000

² Open Access (åpen tilgang) betyr fri, online tilgang til forskningsresultater. Se www.openaccess.no for mer info om dette.

2008 / 1	Trine Annfelt - Den viktige far. Representasjoner av far i familiepolitiske dokumenter.	<ul style="list-style-type: none"> • Pappa anno 2000
2008 / 2	Helene Aarseth - Samstemt selvskaping: Nye fedre i ny økonomi	<ul style="list-style-type: none"> • Pappa anno 2000
2011 / 4	Fredrik Langeland - Maskulinitetens refleksive nostalgi i TV 2 Zebras Manshow	<ul style="list-style-type: none"> • Patriarkatet som forsvant
2012 / 3-4	Cecilie Basberg Neumann, Mari Rysst og Mari Bjerck - En av gutta: Kvinner og klær i mannsdominerte arbeiderklasseyrker	<ul style="list-style-type: none"> • Patriarkatet som forsvant
2013 / 3-4	Kristine Warhuus Smeby og Berit Brandth - Mellom hjem og barnehage: Likestilling i det tredje skiftet	<ul style="list-style-type: none"> • Pappa anno 2000
2014 / 3-4	Tove Ingebjørg Fjell - Sterke kvinner – svake menn.	<ul style="list-style-type: none"> • Patriarkatet som forsvant
2015 / 1	Simen Andersen Øyen og Fredrik Langeland - Hjelp til (seksuell) selvhjelp. Maskuliniteter i den norske sjekkebevegelsen.	<ul style="list-style-type: none"> • Patriarkatet som forsvant
2019 / 4	Stig Kvaal - Om mat og menn	<ul style="list-style-type: none"> • Patriarkatet som forsvant

4.4.2 Gjennomføring

På nettstedet Issuu.com finner man utgivelsene fra 1977, og frem til 2009. Utgivelser som er gitt ut etter 2008 ligger tilgjengelig på Idunn.no. Jeg måtte derfor benytte meg av disse to nettstedene for å få tilgang til alle utgavene av *Tidsskrift for kjønnsforskning*. Begge nettsidene har digitale løsninger som gjør det mulig å søke etter ord og uttrykk i de respektive utgivelsene av tidsskriftet og jeg valgte å benytte meg av disse søkefunksjonene i mine søk. Det var derimot noe forskjell i hvor tilgjengelig utgivelsene var på de to nettstedene.

Jeg benyttet meg av issuu.com for å lese utgivelsene 2/05 og til 4/08. Issuu.com tilbyr en løsning som gjør det mulig å lese hele utgaver i sin helhet, fra forside til slutt. De har en innebygd funksjon i sin løsning som gjør at man kan søke etter ord og uttrykk i den enkelte utgaven som man leser. Det er derimot ikke mulig å kopiere eller markere i teksten, eller laste ned enkelte artikler som PDF-filer. Dermed er det heller ikke mulig å skrive de ut i papirformat. Idunn.no benyttet jeg meg av for å lese utgivelsene fra 1/09 og til 4/19. Idunn.no tilbyr en digital løsning

som gjør det mulig å lese de enkelte tidsskrifts-utgivelsene som PDF-filer. Dette gjør det igjen mulig å markere, kopiere, skrive ut og søke etter ord og uttrykk gjennom nettleserens innebygde søkefunksjon som aktiveres ved tastaturkommandoen «cmd+f» (MAC), eller «ctrl+f» (Windows). Det at utgavene fra Issuu.com hadde en mer begrenset tilgang kan være en faktor for metodisk feilkilde.

Siden datamaterialet for denne studien er relativt omfattende er det viktig å kunne begrense hva man skal se etter i tekstene. Samtidig så må man ikke bevege seg så snevert at man lar relevante tekster slippe gjennom nåløyet fordi søkekriteriene er for små – man må med andre ord finne en gyllen middelvei. Jeg benyttet meg av noen ulike inklusjons- og eksklusjonskriterier for å avgrense hva slags artikler som var relevante å se videre på i denne studien.

Til å starte med, for å begrense hvilke artikler som kunne være relevante for inklusjon, bestemte jeg meg for å velge ut alle artiklene som handlet om *menn*, *maskulinitet*, *menn* og *arbeidsliv* og *kjønnsroller* og da særlig *patriarkalske* kjønnsroller og jeg benyttet meg av søkefunksjonene på de to nettsidene i denne utvelgelsen. Jeg utførte utvelgelsen av artikler fra utgivelse til utgivelse. Det vil si at jeg gikk inn på hver og en utgave og søkte deretter på begrepet *maskulin*. Siden jeg søkte i hele tidsskriftet fikk jeg også opp resultater som var fra bokomtaler, redaktørforord og kommentarer. Disse ble ekskludert. Selv om jeg kun søkte på ett begrep, så gikk jeg fortsatt igjennom alle utgavene og skummet de for relevante artikler som kan ha blitt forbigått. I tillegg til dette inkluderte jeg også ut artikler ut fra relevans i forhold til mine begrensede forskningsspørsmål.

Tidsskrift for kjønnsforskning er et tverrfaglig tidsskrift og det publiseres artikler fra mange ulike fagområder i dette tidsskriftet. Det var derfor viktig for meg å avklare hva slags type artikler som var relevante og hvilke tema. Jeg besluttet fort å ekskludere alle artikler som tar for seg kjønnskonstruksjoner i litterære verk. Selv om det helt sikkert kunne vært interessant å se på forfatterens tolkninger av sentral litteratur fant jeg ikke tid og rom for dette i denne studien. Jeg leste også alle lederne der redaktøren kort oppsummerer innholdet og fokuset i de ulike utgavene. Jeg endte til slutt opp med å inkludere artikler innenfor flere fagretninger, som tok opp spørsmål og problemstillinger omkring *maskulinitet*, *kjønnsroller* og *fedre(rolle)*.

4.5 Analyse

Når man analyserer tekster kan man ha ulike perspektiver i henhold til hvordan man leser den. Thagaard (2015, s. 187) mener at kvalitative analyseprosesser preges av induktive og deduktive tilnærminger.

Swedberg (2014, s. 240), påpeker at induksjon og deduksjon er nødvendige steg i forskningsprosessen for at man i det hele tatt skal være i stand til å ta vitenskapelige slutninger. Med den induktive tilnærming går man inn i teksten med en forståelse av at man ønsker å forstå empirien, og ut fra den utvikler nye begreper eller teori (Thagaard, 2015, s. 187). Deduktive tilnærminger preges derimot av at man knytter begreper fra andre teoretiske bidrag til teksten man analyserer. «Deduction is a kind of "necessary reasoning"» (Swedberg, 2014, s. 241). Innenfor kvalitative studier finner man bidrag fra begge disse forståelsene (Thagaard, 2015, s. 187). Det kan være problematisk å blande disse to tilnærmingene, da det kan bidra til å tåkelegge analysen. «Om modellen er resultat kan den ikke samtidig være analyseverktøy» (Bratberg, 2017, s. 90). I tråd med den hermeneutiske forståelsen jeg har gått inn i denne oppgaven med, vil min tilnærming til analysen derimot bygge på både induktive og deduktive tilnærminger. «I praksis vil analysen ofte innebære en dialog mellom et utarbeidet analyseskjema og det empiriske materialet. Og i noen tilfeller bidrar også til å revidere skjemaet (og dermed analysens modell) underveis (Bratberg, 2017, s. 91).

Analysearbeid innenfor kvalitative dokumentanalyser innebærer mer enn å bare lese dokumentene. Bratberg (2017) påpeker viktigheten av at tekstanalyse innebærer at man går så detaljert som overhodet mulig, og gjør rede for alle leddene i analysen. Er man opptatt av å spore tilstedeværelsen av en idé bør den operasjonaliseres, altså gjengis i en form der den vil tre frem i det empiriske materialet (Bratberg, 2017, s. 89). I samråd med Bratbergs anbefalinger i forhold til ideanalysen valgte jeg å gå dypere inn i tekstene med en ny tilnærming. Tidligere, i den første utvelgelsen foretok jeg kun en overfladisk «vinn eller forsvinn» metode. Nå skulle jeg gi teksten mening i min kontekst. Når man analyserer dokumenter er det karakteristisk å trekke slutninger opp mot tekstene. Slutningene ligger gjemt i prosessene og prosedyrene som forskeren foretar under kodingen av materialet (Krippendorff, 2004 i Evensen, 2011). For å kontekstualisere tekstene valgte jeg å lese alle tekstene i sin helhet med forskningsspørsmålene som sentrale kontekst-utgangspunkt.

Med de begrensningene som forskningsspørsmålene ilegger kategoriseringen, var det mulig for meg å fokusere og lete etter kun spesifikke utsagn og holdninger. Jeg satte artiklene systematisk inn i tabeller og kategoriserte de deretter ut fra hva slags forhold de hadde til forskningsspørsmålene og *rolledefinisjonen* de var mest knyttet opp mot. Deretter førte jeg de inn i stikkordsform om hva som gjorde dem sentral. Disse tabellene, tabell 3. og 4. finner man i vedlegg 1.

5 Presentasjon og drøfting av resultater

Jeg vil nå presentere det empiriske materialet jeg har samlet inn gjennom dokumentanalysen i relasjon til de to forskningsspørsmålene som har vært sentrale for studien. Jeg har valgt å dele opp presentasjonen i to deler ut fra forskningsspørsmålene. Jeg kommer også til å drøfte over funnene samtidig som jeg presenterer de.

1. **Patriarkatet som forsvant?:** hvilke kjønnsrolleholdninger og maskulinitetskonstruksjoner blir representert i artiklene?
2. **Pappa anno 2000-tallet:** hvordan blir fedre og farsrollen fremstilt og reflektert over i tekstene?

5.1 Patriarkatet som forsvant

Det jeg skal presentere og drøfte i denne resultatdelen er mine funn som omhandler mann, maskulinitet og kjønnsrolle-representasjoner som man finner igjen i kjønnsforskning representert i *Tidsskrift for kjønnsforskning* i perioden 2005-2019. Hvordan blir menn og maskuliniteter fremstilt og forsket på? Lever patriarkalske samfunnstolkninger den dag i dag i norsk kjønnsforskning?

5.1.1 Den norske mann – Cowboy og Casanova

Jeg starter i 2005, og med det årets fjerde utgave av *Tidsskrift for kjønnsforskning*, 05/04. Elin Kippe har her studert enkelte menns erfaringer med å kjøpe sex og hun bruker artikkelen til å diskutere problemstillinger som oppstår i vakuemet mellom den kvinnelige forsker og mannlige, sex-kjøpende intervjuperson (Kippe, 2005, s. 21). Sex-kjøpende menn havner ofte innenfor en maskulinitetskategori som er ganske tradisjonell, dette erfarte også den kvinnelige forskeren da intervjuobjektene i stor grad posisjonerte seg som «ekte mannfolk» (Kippe, 2005, s. 22). Det å kjøpe seksuelle tjenester blir ofte oppfattet som en veldig dominerende maskulin ytelse, og de fleste vil ha sine meninger om hva slags type mannfolk som utnytter seg av slike tilbud. Man ser tydelig at også Kippe har dannet seg et bilde på sex-kjøpende menn i sine interaksjoner med dem:

Ved at enkelte av mennene skrøt av at de så bra ut, hadde draget på damene, eller var potente og dyktige elskere, konstituerte de seg som «ekte mannfolk». I rollen som «Casanova» posisjonerte dermed enkelte seg som heteroseksuelle, potensielle

partnere, og de posisjonerte på samme tid meg som en attraktiv, heteroseksuell kvinne, og også som en potensiell (sex)partner. (Kippe, 2005, s. 24).

Det skapes en forestilling om at de sex-kjøpende mennene besitter svært tradisjonelle oppfatninger av kvinner og menn, hvor mannen er sosialt dominerende og maskuline predatorer. Samtidig reflekterer Kippe over at disse konstruksjonene kommer til uttrykk, akkurat fordi hun er kvinne. Hun tar opp spørsmålet om menn i mindre grad føler det truende for sin maskulinitet å snakke med kvinner om seksuelle temaer, og at særlig disse *harde* menn kan føle på en forventning av å være akkurat det, hard og usårbar, i samvær med andre menn (Kippe, 2005, s. 25). *Å gjøre kjønn* er en kjønnsforståelse som er blitt utbredt og akseptert i kjønnsforskningen de siste tiårene (Rasmussen, 2005), der vi mennesker gjennom våre handlinger skaper vårt kjønn, samtidig som at oppfattelsen også kan fungere den andre veien, gjennom våre tolkninger av andres kjønn. Gjennom intervjuene med de *harde* mannfolka, skapes det en kjønns- og maskulinitetsforståelse av menn som kjøper sex som er tett knyttet opp mot klassiske patriarkalske verdier, og forfatteren spiller på disse holdningene i sin relasjon til mannfolka som hun intervjuer.

Både alderen og det faktum at jeg var kvinne, gjorde at jeg kunne innta en «naiv», spørrende rolle under deler av enkelte intervjuer. (...) Som kvinne kunne jeg stille «dumme» spørsmål fordi det ikke var forventet at jeg skulle ha kunnskap om hvordan menn tenker (...) Kvinner er «sosialt akseptable inkompetente». (Kippe, 2005, s. 26).

Jeg tolker utsagnene til Kippe (2005) i den grad at hun besitter en relativt tradisjonell og patriarkalsk oppfatning av menn som kjøper seksuelle tjenester. Det tegnes et bilde av menn som rent ustyrlike seksuelle bohemer som ikke klarer å tenke på annet enn sex og damer da flere av intervjuobjektene posisjonerte den kvinnelige forskeren som et sexobjekt under intervjuet (Kippe, 2005, s. 28). Jeg spør innledningsvis om patriarkatet som samfunnsorden har forsvunnet som fortolkningsgrunnlag i kjønnsforskningen, og her mener jeg å se at det er *klassiske definisjoner* av kjønnsroller som blir fremvist, samtidig som hun fag-posisjonerer seg selv opp mot en posisjon som passer inn i det jeg har klassifisert som *endringsdefinisjon* når det kommer til hvordan hun selv mener å konstruere kjønn. Kippe refererer til Ivar Frønes syn som påpeker at «det er i prosessene, spenningen mellom de handlende subjekt og de symbolske mønster, at individet skapes» (2005, s. 26). Hun går dermed inn i intervjusituasjonen med en form for sosialkonstruktivistisk og intersubjektiv forståelse av menneske (Burr, 2003). Jeg

mener å se en tvetydighet i denne forståelsen hos Kippe (2005) siden hun også går inn i disse intervjusituasjonene med det jeg vil påstå er et fordisponert utgangspunkt. Vi alle har våre fortolkningsgrunnlag, og dette vil alltid være med å farge hvordan vi tolker observasjoner og utsagn. Kippe ser trolig at samfunnet som helhet ikke lever opp mot et patriarkat, samtidig som at det foreligger noen fordommer mot særlig menn som bryter med normene om den feminiserte *myke mann*.

I samfunnslivet foreligger det mange myter om «horekunden», noe statsviter Dag Stenvoll (Gripsrud, 2007) har sett på. Stenvoll mener at bildene som tegnes av sex-kunder ofte er svært ideologisk og følelsesladet, der dette har innvirkning på bildene man har av aktørene (Gripsrud, 2007). Han er sterk motstander av å kriminalisere kjøp av sex, da dette ikke fjerner de underliggende årsakene til at menn velger å utnytte seg av prostituerte. «Argumentasjonen for hjelpetiltak rettet mot mannlige sex-kjøpere, baserer seg på en oppfatning av at disse mennene er syke i en eller annen forstand» (Gripsrud, 2007). Kippe (2005) reflekterer flere ganger over at hun synes det er vanskelig og utfordrende å intervju disse mennene, og hun opplevde at når informantene beskrev seksuelle detaljer for henne, syntes hun at det både var invaderende og ubehagelig å forholde seg til (2005, s. 29). Gjennom å forklare sexkjøp gjennom en forklaringsmodell som har et overdrevent fokus på sexlyst, så kan det dannes et bilde av menn som skyggelegger mer relasjonelle forklaringer, noe Kippe også reflekterer over (2005, s. 32). Hvorfor tradisjonelle kjønnsroller har hatt en tendens til å bli opprettholdt skal jeg se nærmere på i neste artikkel: «Arbeidet med å forme en passende maskulinitet – Foldin verneskole 1953-1970». av Nina Jon (2006, s. 21).

Jon ser at den menneskelige kontrollen som ble utført på unge gutter på Foldin verneskole i stor grad var en kontroll av kjønn (Jon, 2006, s. 21). Guttene skulle læres opp til å bli en ansvarlig maskulinitetsfigur, en mann som viste ansvar og karakterstyrke, og en viktig del av oppholdet på skolen var å bare omgås med voksne menn som besatte denne maskuliniteten (Jon, 2006, 27). I tillegg var det svært strenge og rigide forhold, slik man kan forvente at en verneskole for småkriminelle unge gutter var (Jon, 2006, s. 25), og det var sådan stor motstridenhet i guttenes og skolens oppfattelse av maskulinitet. For å forklare maskulinitetsidealet som guttene så opp til, og som ble sett ned på av institusjonen, lanseres vi for begrepet *cowbowmaskulinitet* – gutter som er typisk *tøffe, individuelle*, har mye *mot* og *selvkontroll* og *forakter feighet* og *feminitet* (Jon, 2006, s. 23). *Cowboymaskulinitet* ser jeg på som en representasjon på en klassisk tradisjonell maskulinitetsbeskrivelse, og det rettes fokus mot at unge, kriminelle gutter ofte har slike oppfatninger på hvordan en mann skal være. Jon (2006) mener at Foldin verneskole var

et svært mislykket prosjekt hvor institusjonen ikke evnet å se guttene for hva de var, og hva som egentlig var problemene til guttene. Løsningen til Foldin var at hvis man fikk implementert og lært opp guttene i å være en ansvarlig og karaktersterk mann, så ville de endre på atferdsmønsteret sitt og de ville kunne klare seg (Jon, 2006, s. 27). Jon bruker West og Zimmermans (1987) begrep «å gjøre kjønn», for å forklare hvorfor Foldinguttene velger å se opp til et maskulinitetsideal som *Cowboymaskuliniteten* gir, og posisjonerer seg dermed med en *endringsdefinisjon* i sin betraktning av maskulinitet. «Tradisjonell maskulinitet har på mange måter gått av moten og vil i enkelte sammenhenger fremstå som avleggs. Samtidig lever idealene om tradisjonell maskulinitet i beste velgående» (Whitehead og Barrett 2001, jf. Jon, 2006, s. 32). Jon (2006, s. 32) ser at samfunnet i dag ikke gjenspeiler de maskulinitetsidealene som ble fremmet på Foldin, og hun bruker i sin analyse både *endrings* og *nåtidsdefinisjoner* for å forstå kjønn og kjønnskonstruksjoner i en historisk kontekst. De kjønnsrolleholdningene og maskulinitetskonstruksjoner som blir representert i artikkelen mener jeg er nyanserte og opp-til dato for den tiden da artikkelen ble publisert.

I dagens samfunn er de fleste enig om at den dominante maskuliniteten ikke bygger på de tradisjonelle tankesettene om kjønn, mann og kvinne. Selv om man finner slike oppfatninger, så har de en større tendens til å bli skapt humor ut av eller bli ironisert i dagens samfunn. Noen menn mener at Norge i dag har blitt over-feminisert og at *menn* i dag blir kuet av maskulinitetsfiendtlige normer. Disse har en tendens, i likhet med Foldinguttene til å idealisere en maskulinitet ala *Cowboymaskuliniteten*. Den *kuede* mannen som han også kan kalles i dagens stats-feminiserte moderne samfunn er objektet for den neste artikkelen jeg har tatt for meg.

I «Maskulinitetens refleksive nostalgi i TV 2 Zebras Manshow» av Frederik Langeland (2011), ser vi at det i dag, dog kamuflert som humor, fortsatt er rom og plass for å appellere til den tradisjonelle, mannlige cowboymaskuliniteten. Gjennom et humorprogram som eksplisitt er rettet mot norske heteroseksuelle menn «der politisk ukorrekte maskuline nytelser som øl, prompting og lettkledde kvinner står i fokus» (Langeland, 2011, s. 275), skapes det i *Manshow* en fantasi om en maskulinitet som har gått tapt. Programmet må dertil ses på som en kritikk mot det feminiserte samfunnet som Norge nå har blitt, hvor menn ikke lengre får være *menn*.

Kvinnen forsøker å knebel mannen, som er fordrevet til «kjellerstua» eller til periferien. Det er neppe tilfeldig at det er sport og pornografi kampen står om her:

symboler for en dominant maskulinitet som gjerne privilegerer den hvite heteroseksuelle mannens kulturelle blikk. (Langeland, 2011, s. 281).

Artikkelen til Langeland bringer lys på denne kritikken og de maskulinitetene som gjenspeiles og idealiseres i tv-programmet, og er samtidig viktig for å vise at *myk mann* idealet ikke nødvendigvis oppfattes som direkte positivt av alle menn, selv om man kan argumentere for at *det* er den reelle dominante maskulinitetsformen i vårt moderne samfunn. Fra popkulturens verden idealiseres det enda i dag en maskulinitetskonstruksjon anno cowboyer og Casanova, noe som også blir spilt på av kommersielle aktører. *Manshow* blir slik en representant og stemme for denne mer tradisjonelle maskuliniteten gjennom sitt bruk av uttrykk som ofte er forbundet med arbeiderklasse mannen: «Bruken av den bundne flertallsformen «gutta», som Lilleheie benytter, har tradisjonelt vært en markør for mennesker med tilhørighet i arbeiderklassen» (Langeland, 2011, s. 282). Langeland (2011, s. 283) bruker Connells (1995) teori om *hegemonisk maskulinitet* i sin analyse av dette fenomenet, samtidig som han trekker debatten videre mot hvilke menn programmet *Manshow* egentlig prøver å appellere til i det norske samfunnet anno 2006. I 1993 kom det første liketillingsvedtaket eksplisitt rettet mot menn – *fedrekvoten* (Nagel & Raaum, 2003) og man så nå at samfunnet virkelig begynte å skifte fokus på hvilke idealer man fra politisk hold så etter og belønnet i den norske mannen. En gruppe menn og gutter som muligens opplevde slike feministiske tiltak som en ny form for marginalisering var gjerne arbeiderklasse mannen (Langeland, 2011, s. 286).

I første rekke gjelder dette menn fra arbeiderklassen, som er spesielt sårbare for senmodernitetens samfunnsmessige endringer. (...) de har problemer både på arbeidsmarkedet og i utdanningssystemet. Disse mennene har også en tendens til å posisjonere seg politisk på den ytre høyrefløy (..) og er menn som mener vi trenger mindre likestilling, at det ikke trengs flere innvandrere og asylsøkere i Norge, og at det offentlige blander seg for mye inn i folks privatliv. (Langeland, 2011, s. 286).

Manshow blir en representant for denne *kuede, anti likestillings-mannen*, mener Langeland, og de konfrontasjoner som programmet kommer med, spiller på reelle følelser av marginaliserte menn som føler de ikke lenger kan høste frukter av sine tidligere privilegier (Langeland, 2011, s. 286). Artikkelen belyser en misnøye som vi fortsatt ser tendenser til i dagens samfunn og som jeg også skisserte i innledningen av denne oppgaven. Som i 2011, så ser vi fortsatt i 2020 store tendenser til at noen menn, gjerne lavt utdannede, arbeiderklasse menn ikke føler at samfunnets normer passer med deres oppfatning av livet. Langeland (2011) ser tendensene, og

forklarer disse konstruksjonene av den *kuede* mann gjennom å se på maskulinitet med bruk av Connells (1995) begrep *hegemonisk maskulinitet*, uten at han blir gjort narr av eller bare dysset ned. Mannen, også den som motsetter seg det moderne samfunnets idealer blir tatt på alvor i artikkelen. Langeland bruker kun *nåtidsdefinisjoner* for å forklare maskulinitet og menn, og viser med det at han holder en foregangsposisjon i forhold til betraktninger av *maskulinitet* og *kjønnsrolleholdninger*.

Den neste artikkelen jeg har tatt for meg ser også på en mann- og maskulinitet som ikke er den hegemoniske i dagens samfunn, men til forskjell fra den tradisjonelle maskuliniteten som blir presentert i Langelands (2011) artikkel, får vi her se nærmere på en form for blanding av maskuliniteter.

«Hjelp til (seksuell) selvhjelp: maskuliniteter i den norske sjekkebevegelsen» av Øyen og Langeland (2015), har sett på hvordan dagens samfunn hvor en forbruksøkonomi er dominerende kan ha påvirkning på hvordan seksualitet og maskulinitet kommer til uttrykk (2015, s. 4). Gjennom mekanismer som *indre styring*, *kontroll* og *selvrealisering* skaper kommersielle «sjekkeaktører» et produkt for menn som føler de ikke mestrer «sjekkearenaen». Produktet markedsføres som ulike «sjekkekurs», og har en pris helt opp i 35 000 NOK- klassen (Øyen & Langeland, 2015, s. 6). På disse kursen blir man opplært i hvordan man skal uttrykke seg, og det legges stor vekt på objektive-estetiske uttrykk – klær, kosthold, kroppsspråk og treningsregimer er i fokus (Øyen & Langeland, 2015, s. 7).

Sjekkebevegelsen går ikke først og fremst tilbake til naturen, men er hovedsakelig et urbant fenomen som kan ses i lys av nye og populære kommersialiseringstrender rettet mot menn gjennom de siste 30 årene. Et økende fokus på klær, parfyme, frisør og hårprodukter, hudpleie og etter hvert også sminke, har skapt en ny industri som generer enorme inntekter, og som har stor betydning for hva som i dag anerkjennes som akseptable uttrykk for mainstream maskulinitet. (Øyen & Langeland, 2015, s. 12).

Øyen & Langeland (2015) avdekker gjennom artikkelen at maskulinitetsidealene som foreligger i denne moderne sjekkebevegelsen er tvetydige. Man ser på den ene siden opp til tradisjonelle maskuliniteter, som forsørgeren og jegeren, samtidig som at man på den andre siden godtar at man som *mann* også må uttrykke sitt kjønn performativt.

På tross av en biologisk maskulinitetsdiskurs som fremhever mannens styrke, er han også nødt til å forholde seg til krav fra kvinnen. (...) Mannen aksepterer at han er avhengig av kvinnens blikk for å bli en «ekte mann» (Øyen & Langeland, 2015, s. 12-13).

Et syn på mannen som en selvstendig, autonom aktør som ikke lar seg styre av følelser blir utfordret gjennom at man nå skal skape sin mannlighet i samvær med andre menn som besitter den nye dominante kjønnsdiskursen. Man skal kunne besitte idealer og væremåter som samsvarer med *tradisjonelle* syn på maskulinitet tilslørt og pakket inn i en glattbarbert *feminin* mann. Man kan si at sjekkebevegelsens kjønnskonstruksjoner bygger på et syn på kjønn som samsvarer med *performativitetsteorien* til Judith Butler (1999). Sjekkebevegelsen og deres følgere «gjør» kjønn gjennom *sitering* og skaper dermed en selvpresentasjon som bryter med *myk mann* idealet som foreligger som den dominante maskuliniteten i likestillingssamfunnet. Samtidig bryter de med dette når de selv mener at menn er av naturen egentlig en «jeger og forsørger» (Øyen & Langeland, 2015, s. 12). «Artikulasjonene som denne diskursen inneholder er et paradoks hvor maskulinitet konstrueres både som noe naturgitt og noe som må læres» (Øyen & Langeland, 2015, s. 17).

Jeg mener at man dog kan fortsatt betrakte denne *sjekke-maskuliniteten* som en dominant posisjon, men kun innenfor dette respektive feltet. Sjekkebevegelsen har ett mål, og det er å øke sannsynligheten for å gå hjem sammen med en dame etter en kveld på byen. Gjennom å dyrke en maskulinitet som blir idealisert i populærkulturen tilbyr sjekkebevegelsen et produkt for kvinner som er på utkikk etter noe enkelt, en bruk-og-kast mann, samtidig som at de får realisert sine egne mål. Øyen og Langeland (2015) fag-posisjonere seg tydelig i artikkelen, og viser i sin artikkel til *nåtidsdefinisjoner* og *endringsdefinisjoner* når de tolker kjønn og maskulinitet.

5.1.2 Maskulinitet i arbeidsliv og kokebøker

I den neste artikkelen jeg har sett på er fokuset på kvinner som arbeider i klassiske mannsdominerte arbeiderklasseyrker. Her har forfatterne Neumann, Rysst og Bjerck (2012) sett på hvordan forestillinger om kjønnsnøytralitet, kjønnsulikhet og kjønnslikhet utfolder seg og utøves i typiske mannsdominerte yrker, og temaet for deres analyse er «hvordan kjønn markeres gjennom arbeidstøy og kommuniseres av kvinner på det som tradisjonelt har vært arbeiderklassens mannsarbeid (2012, s. 241). Det jeg har vært på utkikk etter i denne artikkelen er hvordan maskulinitet og menn i disse arbeiderklasseyrkene blir skissert og observert av

forskerne. Forfatterne forstår kjønn og maskulinitet ut fra Butlers (2006 [1990]) syn på heteroseksualitetens betydning for kjønnsforhandlinger og Connells (2002) teori om maskulinitet (Neumann, Rysst & Bjerck, 2012, s. 241), og fag-posisjonerer seg med både *endring* og *nåtidsdefinisjoner* av kjønn og maskulinitet.

Mannens kropp er normen, og estetikken er forbundet med mannskler. (...) Kvinnene uttrykte at de ønsket seg klær med bedre passform, men ikke noe som eksponerte dem som kvinner. (...) De ønsket ikke å «stikke seg ut», men «å være en av gutta» (...) «Gutta» forbindes tradisjonelt med arbeiderklassens menn (...) å være en av gutta henviser til både ønsket om å bli sosialt inkludert blant gutta, å bli tatt på alvor som en like god arbeidstaker som en mann, og også til kvinnenes opplevelse av faktisk å være inkludert. (Neumann, Rysst & Bjerck, 2012, s. 245).

Å være en av gutta på arbeidsplassen innebærer at du ikke mukker i forhold til å bli skitten, sliten eller kald, eller å gjøre samme risikofylte ting som menn» (Neumann, Ryst & Bjerck, 2012, s. 247). For at kvinnene som jobber på disse arbeidsplassene skal få innpass og respekt hos gutta, må de derfor vise at de kan gjøre disse tingene som å være tøffe og tåle skitt. Flere av kvinnene som ble intervjuet i studien uttrykte også at de trivdes godt på arbeidsplassen, og at det sjeldent var noe diskriminerende atferd fra mannfolka de jobbet sammen med. Det var gjennomgående godt arbeidsmiljø på arbeidsplassen, noe som også ble gjenspeilet i samtale med «gutta» (Neumann, Rysst & Bjerck, 2012, s. 246). Maskulinitetene som forfatterne observerer på disse arbeidsplassene er relativt tradisjonelle, og det dannes sådant et bilde av mannfolk som jobber innenfor en mannsdominert arbeidsplass som at de er den typiske mannemannen. De mannsdominerte yrkene som er studert viser tydelige trekk av å opprettholde en tradisjonell maskulinitet som forsvarer kjønnsidealene om kvinner som en *feminitet*, og menn som en *maskulinitet*. Et ideal som på god vei er forkastet blant store deler av middelklassens menn (Neumann, Rysst & Bjerck, 2012, s. 252). Jeg mener at forfatterne på bakgrunn av dette dermed også antar at disse mannsdominerte arbeidsplassene er mer «patriarkalske» enn det de muligens er, da disse mennene blir fremstilt som veldig «tradisjonelle».

I artikkelen «Sterke kvinner – svake menn. Partnervold og humor» av Tove Ingebjørg Fjell (2014), stiller forfatteren spørsmål rundt maktrelasjoner i humor som handler om vold mot menn. Studien til Fjell bygger på forskning som viser at det ikke foreligger noe store forskjeller i hvor stor grad kvinner og menn er utsatt for *mindre alvorlig vold* (Fjell, 2014, s. 303). Når det kommer til vold i hjemmet, så foreligger det generelt i samfunnet en oppfatning av at dette skjer

av *menn* mot *kvinner*, samtidig som at når en mann blir slått av sin kone oppfattes det som latterlig (Fjell, 2014, s. 304). Hvordan samfunnet ser på maktrelasjoner mellom kjønn er interessant og viktig for likestillingen. I Norge så har man fått et fokus på at kjønnshierarkier er levende og bevegelige oppfatninger, og det er dermed ikke noe eksplisitt og fastsatt. Fjell bruker historiker Joan Scotts maktbegrep i sine forklaringer rundt makt og kjønn, og forstår ut fra dette begrepet at makt er noe som er desentralisert, og kan like gjerne forstås nedenfra som ovenfra (Fjell, 2014, s. 305). Dette begrepet kan gjennom sitt sosialkonstruktivistiske utgangspunkt forstås som en *nåtidsdefinisjon* på kjønnsrolleholdninger. I analysen til Fjell ser hun på hvordan humor skapes når man spiller på tradisjonelle kjønnsstereotyper om at «mann banker kvinne», og vender på dem slik at «kvinnen banker mannen» istedenfor.

Humoren forholder seg til en norm, i dette tilfellet normen om at menn er sterkere enn kvinner og at menn derfor alltid vil være i stand til og ha et ønske om å ta igjen. (...) Den konservative stereotypen om mannen som den sterke som alltid vil kunne slå tilbake, åpner en karnevalesk frisone der voksne kvinners partnervold ses som akseptabelt våpen og legitim protest. Humoruttrykk kommenterer på denne måten maktforhold mellom kjønnene. (Fjell, 2014, s. 314-315).

Artikkelen setter fokus på at man gjennom kulturelle uttrykk fortsatt spiller på tradisjonelle maktrelasjoner mellom kvinner og menn. Dette kan være med å undergrave reelle problemer rundt vold mellom kvinner og menn, og menn og kvinner. «Å spøke med at menn utsettes for vold fra kvinner unndrar videre denne type handling for kritikk, men det fører også til en sementering av kjønnshierarkiet» (Fjell, 2014, s. 315). Kjønnsstereotyper og maskulinitet er også søkelyset i den siste artikkelen jeg har analysert med *kjønnsrolleholdninger* og *maskulinitetskonstruksjoner* som bakgrunnsteppe; «Om mat og menn» av Stig Kvaal (2019).

«Hvordan har oppskriften på en mann endret seg?» (Kvaal, 2019, s. 289). Dette er utgangspunkter i artikkelen som ser på hvordan kokebøker for menn, også kan oppfattes som oppskrifter på det å være mann i sin samtid. «En kokebok er normativ, i og med at den gir råd og anbefalinger om matpraksiser. De er på samme tid både samfunnspeil og meglere av kunnskap og holdninger knyttet til våre matpraksiser» (Kvaal, 2019, s. 289). Tradisjonelt har matlaging vært forbeholdt kvinnerollen, særlig hvis man ser tilbake til husmorsperioden på 1950-tallet. I den grad menn laget mat var det av nødvendighet og hvis situasjonen var slik at det ikke var noen kvinner der for å lage den, samtidig når menn lager mat, så er det med et egosentrisk perspektiv. «Menns praksiser beskrives derimot som selvorienter, og innrammet

som fritid, kreativitet, eller rett og slett instrumentell vomfyll (Kvaal, 2019, s. 290). Kvaal ser i sin analyse at kokebøkene for menn, utgitt på 1950- 1960- og 1970-tallet alle bærer preg av at matlaging for mannfolk er forbeholdt det enkle og mettende. Mat for arbeid. I analysen av Mons Matsens (1945) bok, en *Kokebok for mannfolk* skisseres det svært enkel mat for mannen som av en eller annen grunn skulle komme i en situasjon hvor han ikke kan få mat uten å lage den selv (Kvaal, 2019, s. 294). Utover 80-tallet får man ett nytt bilde på matlagingen og nå har det kommet en kokebok for familiefaren som ønsker å ta del i familiens daglige matstell. Likestillingsprosjektet har sparket i gang et nytt bilde på hva slags bilde far skal ha i hjemmet, og dette blir gjenspeilet i kokebøkene eksplisitt lagd for menn (Kvaal, 2019, s. 295).

Kvaal definerer ikke eksplisitt hvordan han ser på kjønnsroller og maskulinitetskonstruksjoner i sin gjennomgang, men han ser på kokebøkene som oppskrifter på menn, og viser gjennom sin artikkel hvordan kokebøker skapt for menn også kan sees på som konstruksjoner om hvordan samfunnet mener at menn burde være. «Kokebøkene forteller således ikke bare om endringer i matlagingspraksiser, men framstår også som produsenter av alternative kjøkkenmaskuliniteter. I så måte kan vi si at mannfolkkokebøkene sier like mye om mannen som om maten» (Kvaal, 2019, s. 301).

5.2 Pappa anno 2000-tallet

Hva slags fokus foreligger når man ser på fedre og farsrollen i norsk kjønnsforskning?

5.2.1 Myk mann – den hegemoniske maskulinitet

I den første artikkelen som presenteres for leseren av det da nye *Tidsskrift for kjønnsforskning* møter vi overskriften «foreldreskap er i forandring – færre menn blir fedre» av Kari Skrede (2005, s. 5). Hun stiller spørsmål rundt fenomenet om at flere og flere unge menn blir barnløse, samtidig som at menn som allerede er fedre fra før av, nå i større grad får barn med flere kvinner (Skrede, 2005, s. 7). En mulig forklaring er at på grunn av den økte andelen kvinner som tar høyere utdanning, så øker også forventningene kvinner har til mennene som de anser som potensielle partnere. Den økte sosiale kjønnsutviklingen vi har sett i over førti år nå har ført til at kvinner er mer selvstendige og egenrådige og dermed kan stille større krav til menn. Og nå er det i følge Skrede for få menn som matcher kravene til disse høyt utdannede kvinnene. Som

et resultat av at menn i mindre grad tar høyere utdanning blir det færre aktuelle kandidater på pappa-markedet for de høyt utdannede kvinnene.

Dette viser at det er for menn med kort utdanning vi kan se de tydeligste effektene av kvinnes økte økonomiske autonomi. (...) Den sterke «inntektssorteringen» av menn tyder på at kvinner velger bort menn som er dårligere forsørgere, dvs. at konflikten her er knyttet mer til svikt i en tradisjonell forsørgermodell enn til svikt i en likestilt forsørgermodell. (Skrede, 2005, s. 12).

Fokuset i artikkelen er å se på likestillingsprosessene som har jobbet mot å minke den sosiale ulikhet mellom kjønnene opp mot nye og ukjente utfordringer for familie- og likestillingspolitikken. Makt mellom kjønnene har med andre ord vært i endring, og man ser her at kvinner har langt større makt i forhold til partnervalg og autonomi i familiedannings situasjonen enn på 1970-tallet. Samtidig ser man også hvilke maskuline verdier som blir verdsatt av den feminiserte, høyt utdannede, moderne kvinnen. Det er omsorg, å være en god far og evne å ta ansvar for barna som er maskuline idealer disse kvinnene leter etter. Og disse idealene, de blir fremvist gjennom å allerede ha barn.

Den hegemoniske maskuliniteten er som tidligere skissert den maskuliniteten som til enhver tid er den sosialt dominerende (Connel, 1995, s. 76). Det kan tolkes dit hen at alle likestillings og velferds-tiltakene som er gjort gjennom å ha en sterk feministkamp har endret på den hegemoniske maskuliniteten, i alle fall når det kommer til sfæren *familie og foreldreskap*. Stigma ved å ikke være gift, være samboer eller være sammen med mannen selv om man har barn er forsvunnet. Gjennom endrede symbolske ressurser i form av sosial aksept blant sine med-kvinner har mannen i grunn blitt delvis overflødig, i alle fall hvis han ikke evner å bidra i hjemmet. «Dermed blir det også en lavere terskel for å velge bort samboerforholdet, eller å oppløse samboerforholdet kort tid etter at barnet er født (Skrede, 2005, s. 9). 2000-tallets hegemonisk maskulinitet blir dermed den heteroseksuelle *myke mannen*. Skrede (2005) viser til fire *nåtiddefinisjoner* men ikke til noen klassiske eller endringsdefinisjoner av papparollen i artikkelen. Dette betyr at Skrede fokuserer i sin studie på papparollen slik den har blitt

I samme utgave, 05/2, finner man artikkelen «På vei mot sædens rett?» av Trine Annfelt. Hun ser på endringer i politiske diskurser om farskap, og bevitner at utover på fra 1980-tallet og til 2000-tallet så skjer det ikke bare en normativ endring i representasjon av fedre, men man kan også her antyde at den hegemoniske maskulinitet er i endring.

De radikale fedrene på 1970-tallet som gikk i tog for flere barnehageplasser, som skriftet bleier på linje med mor og var hjemme med syke unger ble sett på både med begeistring og med uro og bekymring. Hvordan skulle det gå med karrieren deres, og hva slags mannfolk var de egentlig? (...) Datidens myke menn utfordret de tradisjonelle representasjoner av det maskuline samtidig som de iscenesatte andre. (...) konnotasjoner til omsorg for barn står nå sentralt i den hegemoniske farsrepresentasjonen. (...) Den far som nå møter problemer, men uten at hans seksuelle orientering blir trukket i tvil, er han som ikke vil være med under fødselen, som ikke tar ut pappapermisjon og som nekter å trille barnevogn. (Annfelt, 2005, s. 48-50).

Likestilling og det å få far til å ta større ansvar som *far* blir gjennom politiske dokumenter representert som den nye norm, og man får dermed fra øverste hold beskjed om at de tradisjonelle maskuline idealene er gammeldagse og utdaterte. Det som også er interessant i Annfelts artikkel er hvordan hun avdekker at man fra politisk hold i dokumenter fra 2000-tallet kun erklærer heteroseksuelle menn som viktig og til barnets beste (Annfelt, 2005, s. 53). Det foreligger en heteronormering i familiepolitikken (Annfelt, 2005, s. 52). *Myk mann* med sansen for kvinner blir dermed også fra politisk hold den hegemoniske maskuliniteten på 2000-tallet. Annfelt problematiserer dette gjennom hennes avdekking av at likestillings- og familiepolitikk på 1990- og 2000-tallet har et svært biologisk utgangspunkt i foreldrerollen.

I 2008 publiserte Annfelt en videreføring av arbeidet i *Tidsskrift for kjønnsforskning*, med å se på representasjoner av far i familiepolitiske dokumenter (Annfelt, 2008, s. 42). Her stiller hun spørsmål rundt *konstitueringen av representasjonene* av fedre, og ser videre på hvordan alle «likestillingstilbudene» som er kommet av en likestillingsorientert politikk blir konstituert og framvist. «Det er et sentralt poeng at tilbudene, og særlig de med stor oppslutning, opptrer som (tvingende) betingelser i menns subjektiveringsprosesser» (Annfelt, 2008, s. 43). Annfelt visere videre at det fortsatt foreligger en kjønnsforståelse i politiske dokumentere som bygger på *tokjønnsmodellen* – «kjønn kan sees på og tolkes som rent biologisk (...) man ser på mennesket som enten kvinne eller mann» (Benestad, 2020). Denne biologiske forståelsen av kjønn bidrar til å «holde mødre fast i *en* posisjon gjennom diskurser som på den ene siden idealiserer fedre i kraft av biologiske bånd, og på den andre siden gjør dem til medhjelpere eller fløteskummere» (Annfelt, 2008, s. 55). Gjennom tokjønnsmodellen skapes det en forståelse av den likestilte pappa anno 2000 som en biologisk god far, uten at det stilles noen eksplisitte krav. «Fedre må ta opp kampen om kommodeskuffene, sette hardt mot hardt i kampen om å være den som vet

hvor bobledressen er og om det er nok rene strømpebukser for kommende uke» (Annfelt, 2008, s. 56).

Annfelt (2008, s. 55) viser gjennom artikkelen at heteronormeringen av familiepolitikken fortsatt er gjeldende i 2008, samtidig som at det på politisk plan i denne tiden også lyser opp for en ideologisk endring i oppfattelsen av kjønn. I 2009 får man en lovendring som fører til at homofile kan, av lov, få inngå ekteskap (Lødrup, 2020). Dette skjedde gjennom en langvarig tverrpolitisk kamp, og har medført at man nå fra statlig side også «tar høyde for andre familie-, samlivs- og foreldreskapsformer enn dem som er basert på parforhold mellom en mann og en kvinne» (NOU 2012: 15, s. 66). Heteronormeringen i familiepolitikken har dermed endret seg siden de rådende ideologiske tankegangene som blir skissert i 2005 og 2008 av Trine Annfelt. Annfelt (2005) definerer ikke eksplisitt *papparollen*, men artikkelen handler derimot i stor grad om å se på papparolleutviklingen som har vært siden 1970-tallet. Hun konkluderer med å se at det foreligger en heteronom norm i politiske dokumenter på tidlig 2000-tall, som fører til en forventning at familien består av «far og mor» (Annfelt, 2005, s. 52). Samtidig viser hun til to *endringsdefinisjoner* i artikkelen fra 2008 (Annfelt 2008).

5.2.2 Foreldrerollen – den subjektive forståelsen av å være foreldre

Imens Skrede (2005) og Annfelt (2005, 2008), har fokusert på offentlige dokumenter og sett på hvordan likestillingsprosessene har endret på normative oppfatninger av farsrollen i tekst har det også vært tilnærminger på hvordan fedre subjektivt oppfatter seg selv som foreldre og omsorgspersoner. Hilde Lidén (2006) har sett på hvordan mødre og fedre utøver foreldrerollen forskjellig gjennom barns oppfatning av mor og far når de har delt bosted (s. 52). Gjennom intervjuer med barn som har delt bosted kommer Lidén frem til at både fedre og mødre fremstår som likestilte omsorgspersoner i hjemmet, selv om de utfører sitt foreldreskap på forskjellige måter, og der særlig fedre hadde en større omstilling når det gjaldt omsorgsinnsatsen (Lidén, 2006, s. 55).

Barna påpeker gjerne det som er nytt eller annerledes. Mødrenes omsorgsarbeid har kanskje vært tydelig til stede hele tiden, og er i større grad noe som tas for gitt. Det kan også ha å gjøre med at mødrenes husarbeid er blitt en taus praksis, noe de gjør uten å snakke så mye om det eller involvere barna i det. (...) Kontakten med far var i noen tilfeller mest knyttet til fritidsaktiviteter. I mange av tilfellene ser det ut som om fedrene har hatt en tilvenning til økt omsorgsinnsats. (Lidén, 2006, s. 56).

Judith Butler (1999) mente at kjønn skapes gjennom våre *performative* handlinger. I den mer tradisjonelle familien så man på kjønn som struktur-gitt og handlingsmønsteret til menn og kvinner var dermed også fastsatt ut fra de strukturelle føringene som forelå i samfunnet. Gjennom den økte autonomien for kvinner, har man også fått en familiesammensetning som er mer flytende, og der rollefordelingen har gått over til å bli mer aktørgitt. Man er ikke bare *far* – forsørgeren og *mor* – omsorgsperson lenger. Nå er *far* og *mor* forsørger og omsorgsperson. Disse normative samfunnsendringene har ført til at man kan stille spørsmål med hvorvidt fedre i sin «nye» rolle utvikler en maskulin omsorgsidentitet i kontrast til mødrenes omsorg (Lidén, 2006, s. 66). Gjennom sin studie ser Lidén at selv om far og mor evner å utføre begge oppgavene i en god, men forskjellig forstand, så er det ikke noe barna i iallfall legger merke til. (Lidén, 2006, s. 66). Aarseth (2008) har også sett på hvordan menns subjektive opplevelse av å være forelder er endret fra 1970-tallets tradisjonelle familiesfære, til vår tids mer moderne, autonome og frigjorte likestilte familiesfære. Lidén (2006) viser til én *nåtidsdefinisjon* i sin artikkel på bakgrunn av hennes bruk av Butler (1999).

I artikkelen «Samstemt selvskaping: Nye fedre i ny økonomi» (Aarseth, 2008) får vi innsikt i hvordan middelklasse-menn ser på behovet for å være med barna. Gjennom Lisbeth Bekkengen (2002, referert i Aarseth, 2008, s. 6) blir vi introdusert for begrepet *barneorientert maskulinitet*, «det er menns behov for nære relasjoner for barnet sin egen skyld som står i fokus» (Aarseth, 2008, s. 6). Aarseth ser at det har skjedd en endring i hvordan fedre selv oppfatter sin egen involvering i barnas liv: «(...) involveringen i barnas liv framstår som en naturlig og selvsagt del av tilværelsen» (Aarseth, 2008, s. 10). Fedrene i studien sier med andre ord at farsrollen er noe som de *inderlig* ønsker å gjøre, og alle tiltakene og livet som må endres gjør de fordi de faktisk ønsker å være *pappa* for barna. Dette blir særlig belyst av fortellingene rundt de moderne likestilte fedrenes erkjenninger fra egen barndom. «hans egen far tok med ham og søsknene på telttur i skogen da han var liten «fordi det liksom var sånn man skulle gjøre». Dette undergravde fellesprosjektets verdi som fellesprosjekt i sønnens øyne» (Aarseth, 2008, s. 13). Utsagnet til pappaen i intervjuet til Aarseth viser at oppfatningen av papparolle og betraktninger rundt egen maskulinitet har blitt endret siden han selv var barn. Her er det den *barneorienterte maskuliniteten* som råder, og det foreligger ikke noe stigma rundt å erkjennelsen av å være en omsorgsfull far.

Aarseths (2008) artikkel viser i stor grad en fremstilling av det likestillingspolitikken har ønsket å oppnå med sine tiltak. Her har middelklasse-pappaen gått inn i denne nye rollen og forventningen som ligger som en norm fra samfunnet. Dette samsvarer godt med det også Walle

(2005) mener og observerer: at menn ønsker å være en annerledes far enn hva deres egen far var». På 90-tallet når fedrekvoten først kom, var det kun noen foregangsmenn som utnyttet seg av dens fulle potensial, mens i dagens samfunn ser man på det som en selvfølgelighet, særlig blant middelklassefamilien at far tar ut minst 10 uker av fedrekvoten. Det er derimot noen egenskaper ved fedre som påvirker om han tar ut mindre enn fedrekvoten, og utdanning ser ut til å ha betydning for hvor mye fedrene tar ut (Schou, 2017). Undersøkelser av NAV viser at fedre med grunnskoleutdanning tar desidert ut minst av fedrekvoten, og hele 14% svarte at de ikke tok ut hele kvoten blant menn i denne gruppen, samtidig som at bare var 2.1 % av fedre med lang høyere utdanning som ikke tok ut *hele* fedrekvoten (Schou, 2017). De fedrene og maskuliniteter som blir skissert i Aarseth (2008) gjenspeiler i stor grad NAVs undersøkelser. Middelklassemenn har i større grad innbefattet seg i samfunnet nye og moderne pappa-normer, og likestillingsprosjektet står dermed tyngre hos disse mennene og familiene. Det er ikke lenger snakk om man skal ta ut pappapermisjonen, det er indoktrinert inn i fedrenes oppfatninger av omsorg og familieliv. Det er en selvfølgelighet og det er for barnas skyld (Aarseth, 2008, s. 6). «De nye fedrene representerer i den forstand ikke noe nytt, men framstår i større grad som norm eller ideal som mange menn forholder seg til» (Aarseth, 2008, s. 8). Det har også vært av interesse for kjønnsforskningen å se på hvordan tiden utnyttes og fordeles blant småbarnsforeldre. Dette har ført til fremveksten av begrepet *det tredje skiftet*, og handler om at arbeidsoppgavene til yrkesaktive småbarnsforeldre kan deles inn i tre skift: jobb, husholdsarbeid og til slutt, organisering av tid og aktiviteter.

Hvordan foreldre selv oppfatter denne arbeidsfordelingen er sett på av Smeby & Brandth (2013) i artikkelen «Mellom hjem og barnehage: Likestilling i det tredje skiftet» (s. 329).

Det tredje skiftet er i forskning dokumentert som kvinners arbeid (Smeby & Brandth, 2013, s. 333), noe som også blir presisert i artikkelen. Og her i likhet med Aarseths (2008) artikkel, så er det den høyt utdannede middelklassefamilien som er under lupen. Dette blir begrunnet med hypotesen om at par med småbarn som oppfatter seg selv som likestilte i det første og andre skiftet også er det i det tredje (Smeby & Brandth, 2013, s. 334). Artikkelen skisserer et bilde som viser at kvinner i langt større grad, også i selverklærte likestilte hjem bruker mer tid på *det tredje skiftet*, og at fedrene mer eller mindre er fornøyde med dette. I likhet med det bildet Annfelt (2008) skisserer blir dermed også de godt likestilte mennene til en viss grad *fløteskummere* når det kommer til tidsbruk i hjemlige oppgaver. Forskjellen er at nå er det ikke grunnet de samfunnsgitte normer, men heller mors problemer med å gi fra seg styringen og kontroll.

Anne strever med å kvitte seg med ansvaret. Hun klarer ikke å la være å følge med, og hun har detaljert oversikt over hva sønnen mangler selv om hun ikke ønsker å legge seg borti det. (...) Hun er bestemt på å ikke blande seg inn, det er en del av hennes likestillingsstrategi at Anders skal ha dette ansvaret. (Smeby & Brandth, 2013, s. 342).

Kjønnsarbeidsdeling i hjemmet har vært et sentralt tema helt siden den andre feminismens bølge på midten av 1970-tallet. Harriet Holter (1970) var her tidlig ute med å peke på at «den naturlige arbeidsdelingen» mellom kvinners familiarbeid og menns lønnsarbeid førte til en strukturell mannsdominans (Røthing & Aarseth, 2006, s. 169). I forhold til tidsbruk i hjemmet på 80-tallet utgjorde menns tid på husarbeid bare 21 prosent av kvinnenenes, mens den var økt til 55% i 2010, noe som hovedsakelig skyldes at flere menn enn tidligere, i alle aldre tar del i slikt arbeid nå enn tidligere (SSB, 2018, s. 22-23). Det at noen kvinner sliter med å gi fra seg kontroll kan handle om hvor mye tillit de har til mannen sin. Samfunnsdebattant Johanna Grønneberg Mesa (Dahl, 2014) mener at det foreligger et enormt sosialt press hos nybakte mødre her til lands. «Her i Norge skal vi være naturlige supermammaer som skal amme barna lenge, laga barnematen fra bunnen av, mestre alle roller like godt – og helst greie oss uten hjelp» (Dahl, 2014). Det samme mønsteret ser Grønlie (2015) i sin masteroppgave om «mestring i morsrollen». Her fortalte nybakte mødre om at de opplevde en form for diffust samfunnspress som de ikke helt skjønnte hvor kom fra. «Man burde orke å være aktiv og med på alt mulig» (Grønlie, 2015, s. 38). Det har også i de siste årene vært mye diskusjon rundt at særlig jenter blir utsatt for mye press gjennom sosiale medier, der man til enhver til skal fremvise en perfekt fasade (Thoresen, 2015), og man skal ikke se bort fra at dette fasadepresset også kjennes av mødre i kontakten med barnehagen eller for hvordan man har det hjemme.

Fordeling av arbeidsoppgaver hos småbarnsforeldre i hjemmet varierer ut ifra hvor mye foreldrene kommuniserer med hverandre om hva som må gjøres, og hvorvidt de planlegger hva som foreligger av arbeid i *det tredje skiftet*. Smeby og Brandth (2013) ser at foreldre som diskuterer disse problemstillingene og dermed gjør seg bevisste over hva slags oppgaver som foreligger i forhold til barna og omsorg også er de foreldrene som i større grad deler på byrden som *det tredje skiftet* kommer med. «De har på dette området klart å dele på de praktiske oppgavene slik at det tredje skiftet følger med istedenfor å bli værende hos mor» (Smeby & Brandth, 2013, s. 344). Fedrene ønsker å ta del i det usynlige merarbeidet, når de får rom, og forfatterne av artikkelen ser at det foreligger et større potensial i fedrekvoten for å skape slike sfærer (Smeby & Brandth, 2013, s. 344). Høyt utdannede menn med småbarn fremviser i stor

grad at de ikke bare tar til seg og aksepterer at *myk mann* maskulinitet er blitt den dominerende hegemoniske maskulinitet, men i kraft av den makt som følger med den hegemoniske posisjoneringen blir *det* også idealet.

5.3 Kjønnsdifferanse i kjønnsforskningen

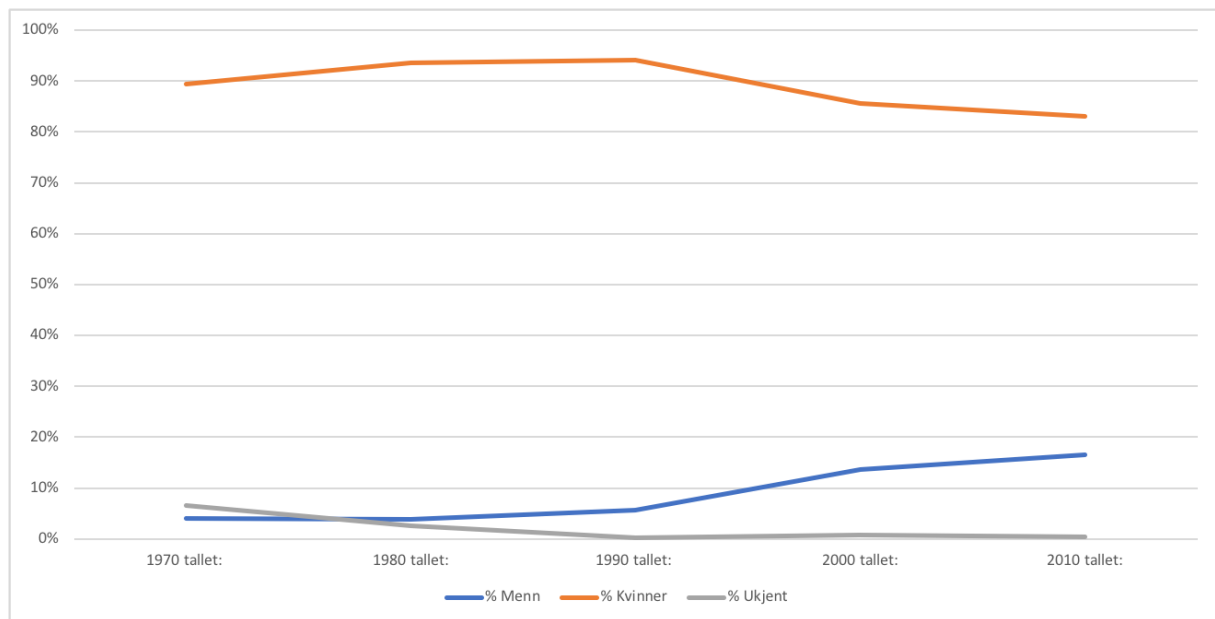
Jeg innledet denne oppgaven med blant annet å påpeke at kjønnsforskningen i Norge, ofte blir kritisert på bakgrunn av at majoriteten av kjønnsforskerne er kvinner. Alle mennesker, uansett kjønn, vil besitte et ulikt subjektivt fortolkningsgrunnlag når de fortolker fenomener (Furuholmen, 2020). I den vestlige verden vokser fortsatt jenter og gutter opp i ulike kjønnede sfærer, der man allerede fra barneårene skaper kjønn for barna sine gjennom farger, leker, klær og kutymer. «Vi vet at forskerens kjønn *kan ha* innflytelse på hvilket perspektiv som anlegges og hvilke konklusjoner man trekker i forskningen. Forskning i seg selv er ikke en objektiv praksis» (Lorentzen, 2006, s. 121).

Beatrice Halsaa (2006, s. 248) har sett på posisjoneringen av norsk kjønnsforskning da tidsskriftet het *Nytt om kvinneforskning* fra 1977-1997. Her så hun at omtrent fem prosent av alle artiklene i denne perioden hadde mannlig forfatter, samtidig som at den «dominerende feministiske diskursen på 1970- og tidlig 1980- tall hadde, (...) kvinneundertrykking som premiss. (...) I løpet av 1980-tallet endret dette seg (...) og forutsetningen om universell mannsdominans ble gjenstand for kritikk» (Halsaa, 2006, s. 253). Psykiater Dag Furuholmen har igjennom ulike medieoppslag de siste årene blitt en stemme for menn som føler seg undertrykt av feminismen i det moderne samfunnet. Han mener at kjønnsforskningen har hatt et fokus på kjønn som har bidratt til å skape økt polarisering og distansert menn og kvinner. Som jeg skrev i innledningen: «Kvinnen er det gode kjønn og mannen det dårlige, moralsk mindreverdige» (Furuholmen, 2020). For å belyse kjønnsfordelingen i kjønnsforskningen har jeg har foretatt en enkel opptelling av hvilke kjønn som blir representert i tidsskriftet *Acta Sociologica*, og *Tidsskrift for kjønnsforskning*. Denne opptellingen er presentert i tabell 2 og 3 på neste side.

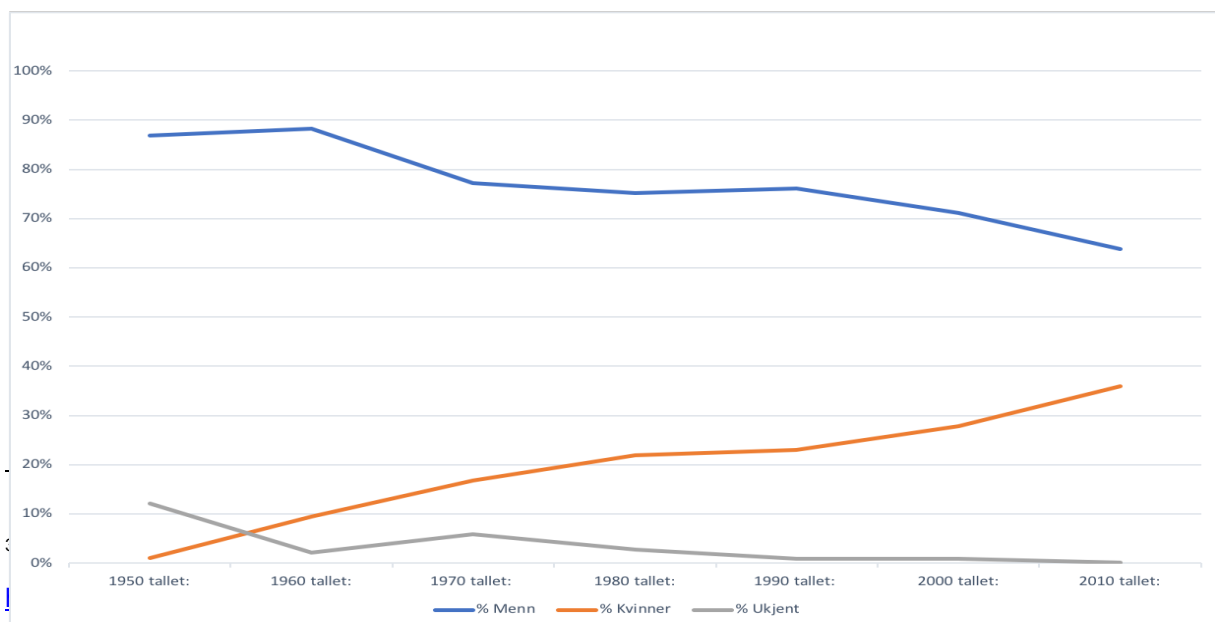
Som man kan se ut fra tabell 2, er det en stor kjønnsdifferanse gjennom hele *Tidsskrift for kjønnsforskning*, tidligere *Tidsskrift for kvinneforskning* og *Kvinneforskning* levetid. Et toppår er i 2011, da hele ni menn mot tjuefem kvinner publiserte eller skrev i *Tidsskrift for kjønnsforskning*. Hvis vi derimot ser til det sosiologiske tidsskriftet *Acta Sociologica*, så tegnes

det et ganske annet bilde for oss, der vi ser at menn dominerer helt klart i forhold til hvem som publiserer i *det* tidsskriftet. En hypotese rundt den skeive kjønnsdifferansen i hvem som publiserer og forsker på kjønn, er at menn i større grad velger å heller publisere i andre tidsskrifter, enten i et som *ikke* rent eksplisitt handler om *kjønn* som *Acta Sociologica*, eller i tidsskrifter som *mer* eksplisitt handler om menn og maskulinitet, som *Norma*³.

Tabell 2. Kjønnfordeling blant alle forfattere i tidsskrift for kjønnsforskning i perioden 1977-2019. Inkludert forskningsartikler, referater og anmeldelser. Ikke forord.



Tabell 3. Kjønnfordeling blant alle forfattere i tidsskriftet Acta Sociologica i perioden 1956 – 2019. Inkludert forskningsartikler og anmeldelser. Ikke forord.



6 Refleksjon og avslutning

6.1 Menn og maskuliniteter i Tidsskrift for kjønnsforskning

Hvordan man ser og forsker på menn og maskuliniteter er viktig å belyse for å kunne forstå hva slags mekanismer som ligger til grunn for de forståelsene som samfunnet bygger på. Hvis en forsker besitter et syn på menn som tilsvarer forståelsen av menn anno 1970-tallet, så vil man kan si at forskningen dermed heller ikke fanger opp de systemene som er rådende for dagens samfunn. For å finne ut av hvordan det rett og slett «står til» med kjønnsforskningen her til lands, og for å belyse spørsmål rundt hvilke oppfatninger som er rådende i dag har jeg sett på hvilke definisjoner som ligger til grunn for forskningen som gjøres på og om *menn* og *maskuliniteter*.

Som en subjektiv samtidsdiagnose over kjønnsforskningsfeltets teoretiske ståsted har oppgaven observert hvilke *definisjoner* som er rådende for å forklare menn og maskuliniteter i moderne kjønnsforskning. I det utvalget av kjønnsforskning som oppgaven har analysert er det en ganske stor konsensus om hvilke teorier og begreper som er gyldige forklaringsmodeller. Connells (1995) teori om *hegemonisk maskulinitet* er den modellen som står ut som en klar hovedkilde i utvalget mitt. Hun blir referert til i hele fem av sju artikler der oppgaven har analysert konstruksjonen av menn, maskulinitet og kjønnsroller. Teorien til Connell er interessant å bruke fordi den belyser maktstrukturer som er skapt gjennom kjønnete oppfatninger på en fruktbar måte (Langeland, 2016), samtidig som at den på den andre siden bygger på et premiss om at *patriarkatet* lever i beste velgående i samfunnet, altså – at kvinner er underordnet menn (Christensen og Jensen, 2014).

Ut ifra oppgavens tolkning av dagens samfunn, er maktstrukturene som gjør menn overlegne over kvinner i liten grad tilstede i det norske samfunnet. Helt siden Brundtlands «kvinneregjering» i 1986 (Nagel & Raaum, 2003) har det vært en større og større andel kvinner i ledende posisjoner her til lands. I dagens regjering har vi ni kvinnelige statsråder inkludert statsministeren, i tillegg til de elleve mannlige statsrådene (Regjeringen, 2020). Samtidig ser vi at lønnsforskjellene mellom kvinner og menn minker (Askvik, 2020). Når det kommer til lønn har vi derimot fortsatt en vei å gå før det er likt, da langt flere kvinner enn menn jobber i offentlig sektor, som igjen har litt lavere lønnsnivå enn privat sektor (Askvik, 2020). Den konsensusen som foreligger i bruken av Connells maskulinitetsbegrep i det utvalget av kjønnsforskning som oppgaven har analysert kan dermed sees på som umoderne og mindre

tidsriktig hvis man tolker teorien slavisk. Oppgaven mener derfor at videreføringen til Christensen og Jensen (2014) av Connells teori er en bedre forklaringsmodell for dagens mer likestilte samfunn. Ved å kunne dele opp ulike hierarkier i forskjellige dimensjoner åpner man opp for å kunne fortolke hvordan for eksempel likestillingsorienterte maskuliniteter kan oppstå.

I utvalget av artikler som er brukt for å belyse forskningsspørsmålet – «hvilke kjønnsrolleholdninger og maskulinitetskonstruksjoner blir representert?» var det tilsammen seks kvinnelige forfattere i fire av artiklene, og fire mannlige forfattere i tre av artiklene. Ut fra grafene ovenfor kan man dermed si at manns-representasjonen i utvalget til oppgaven var over gjennomsnittet i sammenligning til kjønnsdifferansen som foreligger for *Tidsskrift for kjønnsforskning*. Oppgaven har tidligere satt lys på at det kan være et problem hvis kjønnsforskningen ikke har et kjønns-representativt og homogent utvalg forskere som publiserer. Alle, forsker eller ei, besitter i noen grad fordommer eller pre-disponeringer av fenomener som forskes på og observeres. Det er derfor ikke likegyldig om hvorvidt en mann eller en kvinne forsker på menn eller kvinner.

I de artiklene som er skrevet av kvinner, som oppgaven har brukt for å analysere og svare på forskningsspørsmål 1, ser man i noen grad at forestillinger om kjønnsroller som hører fortiden til kommer til syne. Som oppgaven tidligere i diskusjonen har skrevet om viser Kippe (2005) til en grad av patriarkalsk, mannsdominerende forståelse på kjønn. Dette er også en av de eldste artiklene jeg analyserte, og man ser at denne type forståelse forsvinner, i alle fall fra tekstene. Den eldste artikkelen jeg har med i utvalget, skrevet av en mann er Fredrik Langelands analyse av TV-programmet *Manshow* fra 2011. Langelands artikkel belyser kjønnsroller og maskulinitet fra et reflektert og lite pre-disponert utgangspunkt. Den setter også lys på fenomen som også er relevant for 2020 – den *kuede* mannen. Noe som bringer oss til neste poeng, da det ikke bare er interessant å se på hvordan kjønnsforskningen begrepslig gjør mannsroller og maskulinitet, men det er også interessant å se mer eksplisitt på *hva* de ulike kjønnene forsker på.

I oppgavens utvalg observerer man at når kvinner forsker på menn og maskulinitet er det oftere i kontekster der menn er i samvær med kvinner. Dette kan for eksempel være på arbeidsplassen eller i utdanning, eller i hjemmet og i familien. Kvinnene ser på arenaer som har vært gjenstand for likestilling og der kjønnsnormene er forandret siden 70-tallet. Dette kan være arenaer som enda er mer forbeholdt eller rettet mot menn. Kippe (2005) ser for eksempel på menn som kjøper sex, et fenomen som er fylt med stigmatiserende holdninger fra alle samfunnslag. Jon

(2006) brytere med trenden, da hun har sett på hvordan tradisjonelle maskuliniteter ble vedlikeholdt gjennom Foldin verneskole. Neumann, Rysst og Bjerck (2012) så på kvinner i mannsdominerte yrker og fokuset forelå derfor i hovedsak på hvordan og *om* kvinner oppfattet tradisjonelle-maskulinitetsmønstre på arbeidsplassen. Fjell (2014) så på når menn blir utsatt for vold av kvinner og bidrar i sin artikkel med å belyse tabubelagte tema for menn.

Når menn forsker på menn og maskuliniteter sees det derimot mer eksplisitt på menn i menns praksiser. Langeland (2011) så i sin artikkel på menn som bryter eller ikke føler at de passer inn i den feministiske konstruksjonen av kjønnsroller. Dette er viktig for å belyse at det også i dag finnes ulike oppfatninger omkring kjønn og kjønnsroller. Det var også mer eksplisitt rettet mot menn og maskuliniteter i Øyen og Langeland (2015) artikkel om maskuliniteter i den norske sjekkebevegelsen og i Kvaals (2019) artikkel om mat og menn, og hvordan oppskrifter på det å være mann har endret seg over en tidsperiode på nesten 80år.

6.2 Pappa anno 2000-tallet

I 1977 fikk menn rett på betalt og ubetalt permisjon ved fødsel (Vollset, 2011, s. 166). I 1993 kom fedrekvoten og menn fikk nå eksklusiv rett til fire ukers fødselspermisjon (Nagel & Raaum, 2003). Fra 2018 fikk menn rett på femten uker permisjon i forbindelse med å få barn gjennom fedrekvoten, og i 2019 ble denne økt til ytterligere nitten uker, hvis man velger foreldrepenger med 80 % dekningsgrad (Wold, ukjent dato). Hvordan samfunnet ser på mannens rolle i forbindelse med å få barn har endret seg, og det har vært en villet politikk fra feminismens sin side å få menn til å ha en større rolle i forbindelse med omsorgen av barn. Hvordan menn ser på det å bli far og ta større del av barnas liv har vært et av hovedpilarene i manns- og maskulinitetsforskningen (Røthing & Aarseth, 2006, s. 169), noe man også ser igjen i *Tidsskrift for kjønnsforskning*.

I utgave 2005/02 som er den første utgaven med det nå nye og ikke kjønns spesifikke navnet, var temaet for tidsskriftet *fedre*. Det å være omsorgspersonen for barna har tradisjonelt vært mødrenes oppgave, og når fedrene nå har fått et større innpass i denne sfæren er det av interesse for alle funksjonene i samfunnet å ha mer kunnskap om denne «farsfiguren». Kjernefamilien har vært et sentralt produkt for forskning igjennom hele likestillingsprosessen, og det å problematisere forestillingene om at familien er en harmonisk og funksjonell enhet der kvinner tok av seg omsorg og følelser, mens menn var forsørgeren var noe som interesserte

kvinneforskningen allerede på slutten av 1970-tallet (Røthing og Aarseth, 2006, s. 169). På bakgrunn av alle likestillingstiltakene som eksplisitt har vært rettet mot fedre og deres nye rolle har det vært interessant å se på hvordan og hva som er blitt forsket på, samtidig som at oppgavens analyse har satt nye fenomen i fokus.

Det å fokusere på hvordan kjønnsforskningen teoretiserer fremstillinger om fedre og farsrollen er et viktig fenomen å sette lys på da forskerens teoretiske utgangspunkt har mye å si for produktet som kommer ut. I utvalget for oppgavens analyser av «papparollen» peker det seg ut flere interessante betraktninger som er verdt å se litt nærmere på. Hvis vi vender blikket mot hvilke fortolkningsrammer som ligger til grunn for artiklene, ser man fort at det er enkelte «gjengangere» som blir referert til. En av Brandth og Kvandes to bøker, «Fleksible fedre (2003) og «Fedres valgfrihet og arbeidslivets tidskulturer» (2005) blir sitert til i alle artiklene som oppgaven tok for seg med forskningsspørsmål 2 som bakgrunn. Brandth og Kvande har forsket på hvordan den likestilte, moderne «myke mann» er blitt idealet i nåtiden, en figur som på 70-tallet ble sett på som en *underordnet* maskulinitetsform av datidens *dominante* maskulinitet for å bruke Connells (1995) ord. «Mistenkeliggjøringen av datidens myke fedre kan forstås som et signal om deres utfordring av et heteronormativt regime (Annfelt, 2005, s. 48). Brandth og Kvandes (2003, 2005) forskning har vært viktig for å belyse hvordan farsrollen har endret seg, og for å forstå hvilke oppfatninger og normidealer som foreligger for mann anno 2000-tallet.

Observasjonene som ble gjort rundt kvinnelige og mannlige kjønnsforskere hovedfokus i forskning på menn og maskuliniteter gjenspeiles også i utvalget som forelå for å analysere papparollen. Som nevnt var det kun kvinnelige forfattere i det endelige utvalget for analysen rundt fedre og farsrollen, noe som kan tyde på at kvinnelige forskere er særlig opptatt av menn og maskulinitet i deres rolle som omsorgspersoner. Dette kan sees på som en naturlig utvikling, hvis man ser på hva slags fokus feministkampen har hatt; det har handlet om å la kvinner og menn få like muligheter til utdanning og arbeidsliv, og det har handlet om å utjevne ulikhet (Nagel & Raaum, 2003). Den store kjønnsdifferansen innenfor kjønnsforskningssektoren kan igjen bidra til at det som dermed blir sett på av menn og maskuliniteter i ett kjønnsperspektiv, er i stor grad fedre og farsrollen.

Papparolle-begrepet har endret seg siden 70-tallet. Fedre sees i de fleste situasjoner på som en vel så viktig omsorgsperson for barn som mor i dag, og det er ikke særlig overraskende å se en mann med barnevogn eller i bleiehylla på butikken. Det er derimot noen som føler at de som far enda har for få rettigheter når det kommer til barneomsorg, noe som kommer til syne i

barnefordelingssaker der foreldrene er uenige i hvem som skal ha omsorg for barna. På Mannsforum.no sine nettsider er det flere av deres artikler og saker som omhandler temaer rundt barnefordelingssaker, og der de mener at mor i stor grad favoriseres i omsorgstvist-saker, og det er gjerne da lovverket og barnelovens §36 som er gjenstand for kritikk (Mannsforum, ukjent dato). Slike saker går ofte utover renomméet til likestillings og feministprosjektet her til lands, særlig hos menn som allerede føler seg undertrykt og lite hørt. «Kvinner i moderne samfunn har oppnådd likestilling i arbeidsliv og i samfunnslivet eller, og mansrollen er for lengst endret til også å ha daglige omsorgsforpliktelser. En likestilling på det familiejuridiske området burde derfor være en selvfølge» (Meland, 2018).

6.3 Avslutning

Jeg innledet denne oppgaven med å vise til en pågående debatt om gutter og menns rolle i samfunnet. Dag Furuholmen (2020) mener at overgangen fra gutt til mann er en stor prosess, og som i større grad forsvinner i dagens samfunn. De tradisjonelle overgangsritualene blir mer og mer utvasket (Paulsen, 2016). Fokus på unge gutters psykososiale sfære har det siste året vært under debatt, særlig etter NRKs artikkelserie om likestilling (Reinertsen & Kumano-ensby, 2019) og Brennpunkts episode «kjønnskampen» (2019). I sistnevnte hevdes det fra den ene siden gjennom den nå godt kjente canadiske Psykologen Jordan Peterson at maskuliniteten er under angrep og at menns kamp er en viktig og sammensatt utfordring i dag, samtidig som at feministiske kulturpersoner som Sigrid Bonde Tusvik mener at mannen bare «sutrer» og at han fortsatt har en ledende maktposisjon over kvinner i samfunnet i dag (Brennpunkt, 2019). Som ung mann og snart lærer i en skole der man vil møte disse unge gutter, og jenter som føler på press, angst og andre utfordringer i ungdomslivet, er det viktig å kunne ha nyansert kunnskap om hvordan kjønn-og likestilling ser ut i Norge i dag.

Denne oppgavens mandat har vært å rette søkelyset på teorier om menn og maskulinitet i dagens samfunn gjennom å gå inn i en av kjønnsforskningens publiseringskanaler *Tidsskrift for kjønnsforskning*. Tidsskriftet kan gjennom sitt vitenskapelige utgangspunkt og støtte fra Norges forskningsråd sees på som et slags speil over kjønnsforskningen her til lands. Mitt syn er at fokus på kjønn er et viktig fokus for å kunne avdekke ulikhet og maktrelasjoner i samfunnet, samtidig som at det bygger på et premiss om at forskningen en nøytral og nyansert. Igjennom denne studien har oppgaven sett at når det forskes på menn og

maskulinitet her til lands så har den ofte et fokus rettet mot fedre og farsrollen, særlig når kvinner forsker på menn. Kampen om å få den «myke mann» til å bli det normative ideal må kunne sees på som vunnet fra et feministisk ståsted, og de fleste menn virker å være tilfredse i denne moderne tolkningen av far som omsorgsperson. Samtidig ser man som sagt at noen unge menn ramler utenfor, både sosialt og i skolen og jeg håper at dette også blir fanget opp i større grad av forskningsmiljøene som tar for seg kjønn, dette er også et tema som nylig ble problematisert på Kilden kjønnsforskningens egne nettside; Leif Edward Ottesen Kennair mener at man «trenger mer forskning, mindre hån, og bedre forståelse av incels-fenomenet. Blant annet for å hindre radikaliserings» (2020). Man må få flere menn til å forstå viktigheten av å ha en kjønnsbalanse i kjønnsforskningen, og det er et paradoks at en institusjon som har hatt likestilling som kampsak siden dag én, sliter med å kunne oppnå dette målet.

I observasjonene som blir gjort under det analytiske arbeidet så fremkommer det at artikler publisert og fagfellevurdert i *Tidsskrift for kjønnsforskning* har et stort og omfangsrikt temaområde. På grunn av sin tverrfaglighet så blir man opplyst av kjønnsperspektiver fra flere vitenskapsteoretiske syn, noe som man må se på som en stor styrke for tidsskriftets validitet. Det vises også ut fra utvalget som foreligger for analysene at klassiske og utdaterte holdninger om kjønnsroller og kjønnsrett ikke i stor grad brukes som forklaringsmodeller for å tolke dagens samfunn. Slik sett vil jeg se på kjønnsforskningen som mer progressiv enn de uttalelser som kommer fra en av kultur-Norges mest innflytelsesrike feminister, Sigrid Bonde Tusvik (Brennpunkt, 2019). Forskningen har gått videre fra de patriarkalske tankesettene, noe som gjenspeiles i de mer moderne problemstillinger knyttet til menn og maskuliniteter. Der fokuset på 1970-tallet var kvinneundertrykking og store kjønnsforskjeller i utdanning og arbeidsliv er utfordringene i dag mer sammensatt.

7 Referanse og litteraturliste

- Annfelt, T. og Bråten, B. (2005). Kjære leser. *Kvinneforskning*, 29 (01), 01-02. Hentet fra https://issuu.com/kildenkjonnsforskning.no/docs/kvinneforskning_1_05
- Askvik, T. (2020, 4. mars). Saktere nedgang i lønnsforskjellene mellom kvinner og menn. *SSB*. Hentet fra <https://www.ssb.no/arbeid-og-lonn/artikler-og-publikasjoner/saktere-nedgang-i-lonnsforskjellene-mellom-kvinner-og-menn>
- Benestad, E. E. (2020, 9.mars). tokjønnsmodellen. I Store norske leksikon. Hentet fra <https://snl.no/tokjonnsmodellen>
- Benum, E. (2015, 25.nov). Kvinnerevolusjon i utdanning og arbeid. *Norgeshistorie*. Hentet fra <https://www.norgeshistorie.no/oljealder-og-overflod/1930-kvinnerevolusjon-i-utdanning-og-arbeid.html>
- Bratberg, Ø. (2018). Tekstanalyse for samfunnsvitere (2.utg.). Oslo: Cappelen Damm Akademisk.
- Brennpunkt. (2019, 8. mai). Kjønnskampen. *NRK-tv*. Hentet fra <https://tv.nrk.no/se?v=MDDP11000319>
- Burr, V (2003). *Social Constructionism* (2. utg.). London: Routledge.
- Butler, J. (1999). *Gender Trouble. Feminism and the Subversion of Identity*. London og New York: Routledge.
- Christensen, A. D. og Jensen, S. Q. (2014). Combining hegemonic masculinity and intersectionality. *NORMA – International Journal for Masculinity Studies*, Vol9 (1): 60-75.
- Connell, R.W. (1995). *Masculinities*. Cambridge: Polity press
- Dahl, S. H. (2014, 3. januar). – mer press her enn i Hollywood. *Aftenposten*. Hentet den 01.juni fra <https://www.aftenposten.no/norge/i/jP1Ln/mer-press-her-enn-i-hollywood>
- De Beauvoir, S. (1949). *Det annet kjønn*. Oslo: Pax.
- Evensen, T. (2011). *Barnets beste i tilbakeføringssaker* (Masteroppgave). Hentet fra <http://bora.uib.no/bitstream/handle/1956/5524/83144417.pdf?sequence=1&isAllowed=y>
- Furuholmen, D. (2020). Menns likestillings-utfordringer i Norge. *Mannsforum*. Hentet fra <https://www.mannsforum.no/nyheter/menns-likestillingsutfordringer-i-norge-i-dag/>
- Gilje, N. og Grimen, H. (1993). *Samfunnsvitenskapenes forutsetninger* (3.utg.). Oslo: Universitetsforlaget.
- Ging, D. (2019). Alphas, Betas and Incels: Theorizing the Masculinities of the Manosphere. *Men and Masculinities*, Vol 22(4), 638-657. DOI: 10.1177/1097184X17706401

- Gripsrud, S. (2007). Hvem kjøper sex?. *Forskning.no*. Hentet fra <https://forskning.no/statsvitenskap-universitetet-i-bergen-kjonn-og-samfunn/hvem-kjoper-sex/992953>
- Grønlie, B. V. (2015). Mestring i morsrollen. *Høgskolen i Oslo og Akershus*. Hentet fra <https://oda.hioa.no/en/mestring-i-morsrollen-en-kvalitativ-studie-av-mestringsopplevelser-hos-nybakte-modre/asset/dspace:10392/Grønlie.pdf>
- Hagemann, G. (2015, 25.nov). Kvinnefrigjøring. *Norges historie*. Hentet fra <https://www.norghistorie.no/oljealder-og-overflod/mennesker/1914-kvinnefrigjoring.html>
- Halsaa, B. (2006). Norsk kvinne- og kjønnsforskning – med tidsskriftet som prisme. *Tidsskrift for samfunnsforskning*, Vol 47 (02), 225-258. Hentet fra https://www.idunn.no/tfs/2006/02/norsk_kvinne-og_kjonnforskning_med_tidsskriftet_som_prisme
- Hearn, J. (2007). Masculinity/Masculinities. I M. Flood, J. K. Gardiner, B. Pease og K. Pringle (Red.), *international encyclopedia of men and masculinities*. London og New York: Routledge
- Holter, H. (1970). *Sex Roles and Social Structure*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Holter, Ø. G. (2005). Direct gender hierarchy and structural inequality. I M. S. Kimmel, J. Hearn & R. W. Connell (Red.), *Handbook of Studies on Men and Masculinities*. (s. 15-34). Thousand Oaks: Sage Publications.
- Ikdahl, I. (2020, 24. januar). Likestillingsloven. I store norske leksikon. Hentet fra <https://snl.no/likestillingsloven>
- Kennair, L. E. O. (2020, 19. mai) Hvem skal gi omsorg til menn som faller utenfor?. *Kilden kjønnsforskning – kronikk*. Hentet fra <http://kjonnforskning.no/nb/2020/05/hvem-skal-gi-omsorg-til-menn-som-faller-utenfor>
- Kilden kjønnsforskning.no. (ukjent dato). Om Tidsskrift for kjønnsforskning. *Kilden kjønnsforskning.no*. Hentet fra <http://kjonnforskning.no/nb/om-tidsskrift-for-kjonnforskning>
- Kvinnefronten. (2017, 9. mai). I Store norske leksikon. Hentet 21. april 2020 fra <https://snl.no/Kvinnefronten>
- Lage, J. (2018, 2. august). Disse studiene får «kvotere» inn menn. *Forskerforum*. Hentet fra <https://www.forskerforum.no/disse-studiene-far-kvotere-inn-menn/>
- Langeland, F. (2007). Harde Kropper. En kulturvitenskapelig analyse av maskulinitetskonstruksjoner i *Dagbladets Sportsmagasinet*. Bergen: Universitetet i Bergen.
- Langeland, F. (2016, 9. August). «Røff guide» til Raewyn Connell. *Sosiologien.no*. Hentet fra https://sosiologen.no/essay/roffguide/roff-guide-raewyn-connell/#_ftnref14

- Likestillings og diskrimineringsloven. (2017). Lov om likestilling og forbud mot diskriminering (LOV-2017-06-16-51). Hentet fra https://lovdata.no/dokument/NL/lov/2017-06-16-51/KAPITTEL_2#§13
- Lindtner, S. S. (2015, 25.nov). Feminisme i ukebladform. *Norgeshistorie*. Hentet fra <https://www.norgeshistorie.no/oljealder-og-overflod/1936-feminisme-i-ukebladform.html>
- Lorentzen, J. (2006). Forskning på menn og maskuliniteter. I J. Lorentzen & W. Mühleisen (Red.). *Kjønnforskning: en grunnbok*. (121-135). Oslo: Universitetsforlaget
- Lødrup, P. (2020, 28. februar). Ekteskapsloven. *Store norske leksikon*. Hentet fra <https://snl.no/ekteskapsloven>
- Mannsforum.no (ukjent dato). Likestilt foreldreskap. *Mannsforum*. Hentet fra <https://www.mannsforum.no/articles/likestilt-foreldreskap/>
- Meland, E. (2018, 20. desember). Barneloven diskriminerer far. *NRK-Ytring*. Hentet fra <https://www.nrk.no/ytring/barneloven-diskriminerer-far-1.14348036>
- Mortensen, G.A. (2017, 28. juni). Kjønnroller. Nasjonal digital læringsarena. Hentet fra <https://ndla.no/nb/subjects/subject:3/topic:1:55163/topic:1:168398/resource:1:53409>
- Myking, T. (2005). Den skapende forskning – fra et feministisk ståsted. I L. Selsing (Red.), *Feministisk teori, kvinne- og kjønnforskning i Rogaland* (s. 9-17). Stavanger: Arkeologisk museum i Stavanger.
- Nagel, A. og Raaum, N. C. (2003). Kvinners inntog i norsk politikk: Kvinnemakt og likestillingspolitikk 1970-1990. *Kvinnehistorie*. Hentet fra <https://www.kvinnehistorie.no/artikkel/t-2308>
- NESH. (2016, 31. mai). Generelle forskningsetiske retningslinjer. *De nasjonale forskningsetiske komiteer*. Hentet fra https://www.etikkom.no/globalassets/documents/publikasjoner-som-pdf/fek_generelle_retningslinjer.pdf
- NOU 1991: 3. (1991). *Mannsrolleutvalgets sluttrapport*. Oslo: Barne- og familiedepartementet
- NOU 2012: 15. (2012). *Politikk for likestilling*. Hentet fra <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/nou-2012-15/id699800/>
- NOU 2019: 3. (2019). *Nye sjanser – bedre læring*. Hentet fra <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/nou-2019-3/id2627718/?ch=1>
- Orning, S. og Aarseth, H. (2017). 40år – jubileumsnummer. *Tidsskrift for kjønnforskning*. 17(04), 222-227. <https://doi.org/10.18261/issn.1891-1781>
- Paulsen, C. T. (2016, 27.04). *Ikke lett å være gutt. Psykisk helse*. Hentet fra <https://psykiskhelse.no/bladet/2015/ikke-lett-a-vare-gutt>

- Pileberg, S. (2018, 8. mars). Dette er den nye feminismen. *Forskning.no*. Hentet fra <https://forskning.no/bakgrunn-kjonn-og-samfunn-partner/dette-er-den-nye-feminismen/284131>
- Rahman, N. (2007). Patriarchy. I M, Flood, J, K, Gardiner, B, Pease & K, Pringle (Red.), *International encyclopedia of men and masculinities* (s. 469-470). London: Routledge.
- Rasmussen, M. V. (2005). Å gjøre kjønn: Performativitet og meningsskapning blant transkjønn og andre kjønn i Norge. Bergen: Universitetet i Bergen.
- Ravndal, E. (1977). Nytt om kvinneforskning. *NAVFs Sekretariat for kvinneforskning*, 01(01), s. 01-05. Hentet fra: https://issuu.com/kildenkjonnsforskning.no/docs/kvinneforskning_1_77
- Regjeringen. (2020). Regjeringens medlemmer. *Departementenes sikkerhets- og serviceorganisasjon*. Hentet den 01.juni fra <https://www.regjeringen.no/no/om-regjeringa/solberg/regjeringensmedlemmer/id543170/>
- Reinertsen, N og Kumano-Ensby, A, L. (2019, 21.mai.). Kjønnforskning i ubalanse. *NRK*. Hentet den 13.02.20 fra <https://www.nrk.no/dokumentar/xl/kjonnsforskning-i-ubalanse-1.14549206?fbclid=IwAR3G19igUVUzhldZnYEMNv5vn8IBV7Qo3WERS6F6eX68oP87J8ue4-Pff6o>
- Reneflot, A., Øien-Ødegaard, C., Straiton, M. L., Zahl, P. H., Myklestad, I., Stene-Larsen, K. og Hauge, L. J. (2020, 13. mai). Selvmord i Norge. *Folkehelseinstituttet*. Hentet fra <https://www.fhi.no/nettpub/hin/psykisk-helse/selvord-i-norge/>
- Røthing, Å & Aarseth, H. (2006). Kjønn og familie. I J, Lorentzen & W. Mühleisen (Red.). *Kjønnforskning: en grunnbok*. (169-176). Oslo: Universitetsforlaget
- Schou, L. (2017). Fedrekvoten – uttak og holdninger. *NAV*. Hentet fra <https://www.nav.no/no/nav-og-samfunn/kunnskap/analyser-fra-nav/arbeid-og-velferd/arbeid-og-velferd/fedrekvoten-uttak-og-holdninger>
- Solbrække, K. N. & Aarseth, H. (2006). Samfunnsvitenskapenes forståelser av kjønn. I J, Lorentzen & W. Mühleisen (Red.). *Kjønnforskning: en grunnbok*. (121-135). Oslo: Universitetsforlaget
- SSB. (2017, 26. september). Guttene havner bakpå. *Statistisk sentralbyrå*. Hentet fra <https://www.ssb.no/utdanning/artikler-og-publikasjoner/guttene-havner-bakpa>
- SSB. (2018). Dette er kvinner og menn i Norge. *Statistisk sentralbyrå*. ISBN 978-82-537-9694-9
- SSB. (2020a, 10. februar). Statistikkbanken. Arbeidskraftundersøkelsen. Personer i arbeidsstyrken, etter kjønn og alder 1972-2019. *Statistisk sentralbyrå*. Hentet fra <https://www.ssb.no/statbank/table/03780/>
- SSB. (2020b, 13. mars). Barnehager. *Statistisk sentralbyrå*. Hentet fra <https://www.ssb.no/utdanning/statistikker/barnehager/aar-endelige>

- SSB. (2020c, 18. februar). Kjønnforskjeller i utdanning og arbeid. *Statistisk sentralbyrå*. Hentet fra https://www.ssb.no/befolkning/artikler-og-publikasjoner/likestilling#Faktaside_om_likestilling
- SSB. (ukjent dato). Barnehager, ansatte og barn. 1963-1999. *Statistisk sentralbyrå*. Hentet fra <https://www.ssb.no/a/histstat/aarbok/ht-040210-193.html>
- Swedberg, R. (2014). *The Art of Social Theory*. Princeton and Oxford: Princeton University Press
- Thagaard, T. (2015). *Systematikk og innlevelse. En innføring I kvalitativ metode* (4.utg.). Bergen: Fagbokforlaget.
- Thoresen, B. (2015, 02. oktober). Ungdom og angst: - brenner oss ut før vi er voksne. *Psykisk helse*. Hentet fra <https://psykiskhelse.no/bladet/2015/brenner-oss-ut-for-vi-er-voksne>
- Tjora, A. (2019, 1. november). Harriet Holter. I store norske leksikon. Hentet fra https://snl.no/Harriet_Holter
- UiO: Senter for tverrfaglig kjønnsforskning (2018, 30. august). Tidsskrift for kjønnsforskning i Norge. *UiO*. Hentet fra <https://www.stk.uio.no/forskning/publikasjoner/tidsskrifter/tidsskrift-for-kjonnforskning-i-norge.html>
- Van der Ros, J. og Benestad, E. E. (2020, 12.mars). Kjønnsideidentitet. I Store norske leksikon. Hentet fra <https://sml.snl.no/kjonnsideidentitet>
- Vollset, G. (2011). *Familiepolitisk historie – 1970 til 2000*. Nova rapport 1/11. Oslo: Norsk institutt for forskning om oppvekst, velferd og aldring. Hentet fra http://www.nova.no/asset/4479/1/4479_1.pdf
- Walby, S. (1989). Theorising Patriarchy. *Sociology*, Vol 23(2), 213-234. DOI: 10.1177/0038038589023002004
- Walle, T. (2005, 25. April). Berit Brandth og Elin Kvande: Fleksible fedre. Maskulinitet, arbeid, velferdsstat. *Norsk antropologisk tidsskrift*, vol 16 (01). Hentet fra https://www.idunn.no/file/pdf/33205754/bokomtale_5.pdf
- WEF. (2018). The Global Gender Gap Report. *World Economic Forum*. Hentet den 11.02.20 fra http://www3.weforum.org/docs/WEF_GGGR_2018.pdf
- West, C. og Zimmerman, D. H (1987). Doing Gender. *Gender and Society*, Vol 1(2), 125-151. Hentet fra https://www.jstor.org/stable/189945?seq=1#metadata_info_tab_contents
- Wold, H. (ukjent dato). 19 uker fedrekvote ved 80% foreldrepenger. *Compendia*. Hentet fra <https://www.compendia.no/artikler/19-uker-fedrekvote-ved-80-foreldrepenger/>
- Aas, K, N. (2019, 8. desember). Kvinneforskning. *Store norske leksikon*. Hentet fra <https://snl.no/kjonnforskning>
- Aase, T. H. & Fossåskaret, E. (2014). *Skapte virkeligheter* (2.utg.). Oslo: Universitetsforlaget.

7.1 Litteratur til utvalget

- Annfelt, T. (2005). På vei mot sædens rett? Om endringer i politiske diskurser om farskap. 05(02), 40-55. Hentet fra https://issuu.com/kildenkjonnsforskning.no/docs/kj_c3_b8nnsforskning_2_2005
- Annfelt, T. (2008). Den viktige far. Representasjoner av far i familiepolitiske dokumenter. *Tidsskrift for kjønnsforskning*. 08(01), 42-58. Hentet fra https://issuu.com/kildenkjonnsforskning.no/docs/kj_c3_b8nnsforskning_1_2008
- Fjell, T. I. (2014). Sterke kvinner – svake menn. *Tidsskrift for kjønnsforskning*. 14(3-4), 302-318. Hentet fra <https://www.idunn.no/tfk/2014/03-04>
- Jon, N. (2006). Arbeidet med å forme en passende maskulinitet. Foldin verneskole 1953-1970. *Tidsskrift for kjønnsforskning*. 06(04), 21-35. Hentet fra https://issuu.com/kildenkjonnsforskning.no/docs/kj_c3_b8nnsforskning_4_2006
- Kippe, E. (2005). Konstruksjoner av kjønn i intervjusituasjonen. *Tidsskrift for kjønnsforskning*. 05(04), 21-33. Hentet fra https://issuu.com/kildenkjonnsforskning.no/docs/kj_c3_b8nnsforskning_4_2005
- Kvaal, S. (2019). Om mat og menn. *Tidsskrift for kjønnsforskning*. 19(04). Hentet fra <https://www.idunn.no/tfk/2019/04>
- Langeland, F. (2011). Maskulinitetens refleksive nostalgi i TV 2 Zebras Manshow. *Tidsskrift for kjønnsforskning*. 11(04), 275-292. Hentet fra <https://www.idunn.no/tfk/2011/03>
- Lidén, H. (2006). «Pappa har ikke lyst til å være en dårligere foreldre enn mamma». Kjønn, familieliv og delt bosted. *Tidsskrift for kjønnsforskning*. 06(04), 51-67. Hentet fra https://issuu.com/kildenkjonnsforskning.no/docs/kj_c3_b8nnsforskning_4_2006
- Neumann, C. B., Rysst, M. & Bjerck, M. (2012). En av gutta: Kvinner og klær i mannsdominerte arbeiderklasseyrker. *Tidsskrift for kjønnsforskning*. 12(3-4), 240-254. Hentet fra <https://www.idunn.no/tfk/2012/03-04>
- Skrede, K. (2005). Foreldreskap i forandring – færre menn blir fedre. *Tidsskrift for kjønnsforskning*. 05(02), 4-22. Hentet fra https://issuu.com/kildenkjonnsforskning.no/docs/kj_c3_b8nnsforskning_2_2005
- Smeby, K. W. & Brandth, B. (2013). Mellom hjem og barnehage: Likestilling i det tredje skiftet. *Tidsskrift for kjønnsforskning*. 13(3-4), 329-347. Hentet fra <https://www.idunn.no/tfk/2013/03-04>
- Øyen, S. A. & Langeland, F. (2015). Hjelp til (seksuell) selvhjelp – Maskuliniteter i den norske sjekkebevegelsen. *Tidsskrift for kjønnsforskning*. 15(01), 4-18. Hentet fra <https://www.idunn.no/tfk/2015/01>
- Aarseth, H. (2008). Samstemt selvskapning: Nye fedre i ny økonomi. *Tidsskrift for kjønnsforskning*. 08(02), 4-21. Hentet fra https://issuu.com/kildenkjonnsforskning.no/docs/kj_c3_b8nnsforskning_2_2008

Vedlegg

Tabell 3. Kjønnssrolle og maskulinitetskonstruksjons-definisjoner

År og utgave	Forfatter(e)	Definisjoner av kjønnssrolle og maskulinitetskonstruksjoner, med referanser. Navn på forfatter (år), tittel. «definisjon»	Begrepsrepresentasjon
2005/4	Elin Kippe «Konstruksjon av kjønn i intervju situasjoner»	<p>Prieur og Taksdal (1989), <i>Å sette pris på kvinner. Menn som kjøper sex</i>. «kvinner er «sosialt akseptable inkompetente»»</p> <p>Brantsæter (1996), <i>Med overgriperens/Mariannes røst</i>. «mennene «gjorde kjønn» og kommunikasjonen gikk fra å være en heterososial til en heteroseksuell intervju relasjon- og kontekst»</p> <p>Connell (1995), <i>Masculinities</i>. «Det er i tråd med den dominerende eller hegemoniske maskulinitet å være en erobrer»</p> <p>Frønes (2003), <i>Handling, kultur og mening</i>. «Hvordan man «gjør kjønn». Kjønn er ikke noe statisk, noe man har, men heller noe som skapes i relasjon til andre</p>	<p>Forfatter bemerker seg at det er utfordrende å fremstille informanter på en grei måte siden de er menn som kjøper sex.</p> <p>Det blir tegnet et bilde av menn som kjøper sex som veldig «tradisjonelle» menn, som kun tenker på sex. «I rollen som «Casanova» posisjonerte dermed enkelte seg som heteroseksuelle, potensielle partnere».</p> <p>Mindre «truende» for deres maskulinitet å snakke med kvinner om sex. Menn skal opptre som «harde» og «tøffe» for andre menn.</p> <p>Forfatter fordummer seg i møtet med mennene – «Som kvinne kunne jeg stille «dumme» spørsmål fordi de ikke var forventet at jeg skulle ha kunnskap om hvordan menn tenker.</p>
2006/4	Nina Jon «Arbeidet med å forme en passende maskulinitet»	<p>Messerschmidt (1993), «For gutter og menn med begrenset tilgang på andre ressurser kan kriminalitet være en ressurs for å «gjøre maskulinitet»»</p> <p>Connell (1995), «Protestmaskulinitet»</p> <p>Søndergaard (2000), «å gjøre maskulinitet, gjøres gjennom å</p>	<p>«Cowboy» maskulinitet – Forfatteren skaper begrepet som en forklaringsmodell for gutter som er typisk <i>tøffe, individuelle, har mye mot og selvkontroll og forakter feighet og feminitet</i>.</p> <p>Knytter cowboyen opp mot populærkulturens fremstilling av helter – Cowboyen er patriarkalsk</p>

		<p>ta i bruk et repertoar som stadig gjentas i helteforetellesinger»</p> <p>Kimmel (1996), «The Self-Made Man was a control freak»</p> <p>Whitehead og Barrett (2001), «Tradisjonell maskulinitet har på mange måter gått av moten og vil i enkelte sammenhenger fremstå som avleggs, samtidig lever idealene om tradisjonell maskulinitet i beste velgående»</p>	<p>Gutter som ikke har andre maskuline ressurser tilgjengelig er de mest utsatte.</p> <p>Artikkelen handler 50-tallet og en nedlagt institusjon for «vanskelige» gutter, men er dagens «vanskelige» gutter likeså?</p> <p>Cowboy-maskuliniteten forsterkes av institusjonens holdninger og normer.</p> <p>Hva som sees på som hegemonisk maskulinitet har endret seg siden tidsepoken til Foldin Verneskole. (I dag er ikke cowboy-maskulinitet gjeldende)</p> <p>Er tvetydig i om hvor vidt tradisjonelle kjønnsroller er gjeldende i dagens samfunn.</p>
2011/4	<p>Fredrik Langeland</p> <p>«Maskulinitetens refleksive nostalgi i TV 2 Zebras Manshow»</p>	<p>Butler (1990), <i>Gender Trouble. Feminism and the Subversion of Identity</i>.</p> <p>Halberstam (1998), <i>Female Masculinity</i>. «betrakter maskulinitet som en samling flytende tegn som gir kropper betydning ut fra hierarkiske maktstrukturer»</p> <p>Connell (1995), <i>Masculinities</i>. «I denne sammenheng er jeg ute etter å analysere representasjoner av en hegemonisk maskulinitet»</p>	<p>Tar opp temaer omkring den «kuede» mannen. Det feminiserte samfunn.</p> <p>Skaper en fantasi om en maskulinitet som har gått tapt – Forfatteren støtter ikke stillingen til <i>Manshow</i>.</p> <p>Analysere representasjon av hegemonisk maskulinitet.</p> <p>Den «normative definisjonen» på mannen er i <i>Manshow</i> representert gjennom populærkulturelle ikoner som Chuck Norris og Lars Monsen.</p> <p>Feministisk offentlighet representerer den politisk korrekte offentligheten og <i>Manshow</i> representerer det ukorrekte.</p>
2012/3-4	<p>Cecilie Basberg Neumann, Mari Rysst og Mari Bjerck</p> <p>«En av gutta: Kvinner og klær i mannsdominerte</p>	<p>Butler (2006 [1990]), <i>Gender Trouble</i>, «heteroseksualitetens betydning for kjønnsforhandlinger». «Heteronormativitet»</p> <p>Connell (2002), <i>Gender</i>, «Kvinner og menn inntar ulike kjønnete subjektposisjoner som varierer avhengig av sosial kontekst»</p>	<p>Forfatterne antar at arbeidsplassen er mer «patriarkalsk» enn det den er?</p> <p>Industrimenn blir fremstilt som veldig «tradisjonelle»</p> <p>«kvinner utgjør en trussel for menns maskulinitet ved sin inntreden på arbeiderklasse-mannsdominerte arbeidsplasser ved at de potensielt degraderer/feminiserer mennene»</p>

	arbeiderklass eyrker»		
2014/3-4	Tove Ingebjørg Fjell «Sterke kvinner – svake menn»	Scott (1986), <i>Gender – A Useful Category of Historical Analysis</i> , «Kjønn er et felt der makt artikuleres; hennes maktbegrep er desentralisert og produseres like gjerne nedenfra som ovenfra (...), hennes fokus er blant annet på kjønnshierarkiers bevegelse»	Ikke signifikant forskjell mellom kvinner og menn når det gjelder utsatthet for <i>mindre</i> alvorlig vold. Forestillinger om vold mot menn kan være i endring. Tabubelagt fra mennenes side.
2015/1	Simen Andersen Øyen og Fredrik Langeland «Hjelp til (seksuell) selvhjelp. Maskuliniteter i den norske sjekkebevegelsen.»	Butler (1990), <i>Gender Trouble</i> , «Kjønn konstrueres performativt» Connell (1995), <i>Masculinities</i> Halberstam (1998), «Den dominante maskulinitet må paradoksalt nok iscenesette seg som <i>ikke-performativ</i> for at mannen skal fremstå som autentisk og autonom»	Man kan kjøpe seg inn til den korrekte «identitet» Maskulinitet. Problematiserer maskulinitetsutfordringer Individualisering og Beck. Menn har blitt mindre selvsikre i å være menn Det feminiserte samfunnet tøyer mannen.
2019/4	Stig Kvaal «Om mat og menn»	Ikke eksplisitt definert kjønnsroller og maskulinitetskonstruksjoner i sin analyse.	Hvordan har oppskrifter på menn endret seg? Hvordan har fremstilling på menn endret seg gjennom 70 år?

Tabell 4. Papparolle-definisjoner

År og utgave	Forfatter(e) og navn på artikkel	Papparolle-definisjoner med referanser Navn på forfatter (år), tittel. «definisjon»	Begrepsrepresentasjon: Pappa anno 2000
2005/2	Kari Skrede «Foreldreskap i forandring»	Jensen (2004), <i>Harde fakta om myke menn</i> . «Yngre menn prioriterer ikke foreldreskapet like høyt som kvinner» Bernhardt (2000), <i>Familj og karriär</i> . «Færre menn mener at det å få barn er meningen med livet» Lyngstad og Noack (2005), <i>Vil de velge bort familien? En analyse av unge nordmenns ekteskaps- og fruktbarhetsintensjoner</i> . «Unge menn har lavere preferanser for giftemål og barn» Brandt og Kvande (2005), <i>Fedres valgfrihet og arbeidslivets tidskulturer</i> . «uttak av fedrekvoten bryter med arbeidslivskulturen på mange arbeidsplasser»	Er ikke unge menn attraktive nok for godt utdannede unge kvinner? Artikkelens hypotese: Familiedannelsesprosesser er blitt mer sosialt selektiv. Utslagene er sterkest på menn. Kvinner økte økonomiske autonomi. Markert økning i andel flerkulls-fedre. Menn har foreldreskap med flere kvinner Kvinner har større krav til menn, og det er for få menn som matcher kravene.
2005/2	Trine Annfelt «På vei mot sædens rett?»	Brandth og Kvande (2003), <i>Fleksible fedre</i> . «The father image which feminist debated in the seventies, “the softie”, is not at all present in today’s images (...). Staying at home looking after a small baby is no threat to their masculine identity».	Heteronormering i familiepolitikken – Seksualitet er ikke noe tema i de politiske dokumentene hun har analysert. Det forventes at familien består av «far og mor». Vil man få en endring i denne tankegangen, lik den endringen vi har sett i forhold til fedre-rollen fra 1970-tallet og til 2000-tallet?
2006/4	Hilde Lidén «Pappa har ikke lyst til å være en dårligere foreldre enn mamma»	Brandth og Kvande (2003), <i>Fleksible fedre</i> . «nært samspill med barn kan utvikle en behovsorientert omsorgspraksis uavhengig av kjønn»	Kvinner og menn har subjektive forståelser av foreldrerollen

			Hvordan barn gjør kjønn relevant i relasjon til mor, far og søsken
2008/1	Trine Annfelt «Den viktige far. Representasjoner av far i familiepolitiske dokumenter»	Rosenberg (2002), <i>Varför heteronormativitet?</i> , «heteronormativitet er antakelsen om at alle heteroseksuelle og at den naturlige måten å leve seksuelt på er at begjæret rettes mot det såkalt motsatte kjønn» Butler (2002), <i>Bodies That Matter: On the Discursive Limits of «Sex»</i> . «Heteronormativitet idealiserer en bestemt kjønnspraksis og lar denne bli norm» Brandth og Kvande (2003), <i>Fleksible fedre</i> . «Når det gjelder fedre, var den tydeligste forandringen etter midten av hundreåret at representasjonen av det heteronormale etter hvert kom til å inkludere nær og fysisk omsorg for barn».	En viktig artikkel fordi den tar opp like spørsmål som oppgaven. <i>Konstitueringen av representasjonene av fedre.</i> Ser at det er et nytt fokus på far i Skandinavia. Dette gjenspeiles også i domutfall fra barnefordelingssaker i perioden 1998-2000. Biologi får en større rolle for farskap. Har man antagelse om at man er far til et barn, så har man rett til når som helst å få avklart dette. Det stilles for lite krav til fedre, de blir naturgitt og biologisk gitt forklaringer på at de er gode foreldre.
2008/2	Helene Aarseth «Samstemt selvskapning: Nye fedre i ny økonomi»	Ellingsæter og Leira (2006), <i>Politicising Parenthood in Scandinavia</i> . «nordiske land har operert med en dobbel likestillingsmodell» Haavind (2006), <i>Midt i tredje akt? Fedres deltakelse i det omsorgsfulle foreldreskap</i> . «fedre er på vei inn både med følsomhet og kompetanse, men ser ut til å bli mindre forpliktet i forhold til omsorgen» Bekkengen (2002), <i>Män får välja – om föräldraskap och föräldraledigheten i arbetsliv og familjeliv</i> . «omsorgsorienteringen fra menns side må forstås i termer av en ny barneorientert maskulinitet»	Ny <i>barneorientert maskulinitet</i> . Menns behov for nære relasjoner til barnet for sin egen skyld som står i fokus. Dette er den nye hegemoniske maskuliniteten. Samværet med barna innlemmes i et utvidet selvskapingsprosjekt hos fedrene selv. Artikkelen bygger på dybdeintervjuer med ni likestillingsorienterte akademikerpar i en urban middelklasse. De nye fedrene representerer ikke noe nytt i dagens samfunn, men er

		Brandth og Kvande (2003), <i>Fleksible fedre</i> . «de nye fedrene representert ikke noe nytt, men fremstår som norm eller ideal som mange menn forholder seg til»	heller en norm eller et ideal. Ser at det kan være forskjeller i forhold til den <i>barneorienterte maskuliniteten</i> innenfor andre rammebetingelser (menn med lavere utdanning)
2013/3-4	Kristine Warhuus Smeby og Berit Brandth «Mellom hjem og barnehage: Likestilling i det tredje skiftet»	Finch (2007), « <i>Displaying Families</i> », «family display – gjennom «display» viser familien hva den er for et publikum. Brandth og Kvande (2003), <i>Fleksible fedre</i> , «oppstått nye normer for det gode farskap der deltakelse og nærhet er viktige idealer» Aarseth (2011), <i>Moderne familieliv</i> , «kvinner har bevisstheten og blikket for hva som må gjøres hjemme, mennene identifiserer seg ikke på samme måte» Lilleaas (2003), <i>Fra en kropp i ustand til en kropp i det moderne</i> , «kvinner har sterkere kroppslig beredskap til hjemmet. Menn har det til jobben» Hauser (2012), « <i>Pushing Daddy Away? A Qualitative Study of Maternal Gatekeeping</i> », «Menn føler seg ikke truet av «maternal gatekeeping»,	Utgangspunktet for studien er foreldrepar som er i full jobb og har ønske om en likestilt hverdag. Foreldrepar i middelklassen som oppfatter seg selv som likestilte i det første og andre skiftet. Alle med unntak av en har høyere utdanning. Likestilling i artikkelen måles kun ut fra eksplisitte oppgaver ved barns bursdag, karneval og barnehagesekken. Man oppnår kun «det tredje skiftet» hvis kvinnen har klart å legge fra seg ansvaret og det usynlige arbeidet som følger med. (Det blir ikke stilt samme spørsmål hvorvidt <i>Mona</i> er en dyktig mor

